

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

RAMUNĖ EŽERSKYTĖ
NUOLATINĖS STUDIJOS, VERSLO
TEISĖS PROGRAMA
VRTmns9-01

OFERTA IR AKCEPTAS VARTOJIMO SUTARTYSE

Magistro baigiamasis darbas

VADOVĖ: doc. dr. L. Novikovienė

62401S105

Vilnius, 2010

TURINYS

IVADAS	3
1. Bendrosios vartojimo sutarčių nuostatos	5
1.1. Vartojimo sutarties sampratos analizė	5
1.2. Sutarčių laisvės principo vartojimo sutartyse ypatumai	7
1.3. Vartojimo sutarties šalys	9
1.3.1. Vartotojas- silpnesnė vartojimo santykių šalis	9
1.3.2. Verslininko sampratos analizė	14
2. Vartojimo sutarčių sudarymo procesas: oferta ir akceptas	18
2.1. Sutartis, kaip šalių susitarimas	18
2.2. Ofertos sampratos analizė	19
2.2.1. Ofertos sąvoka, bendrieji požymiai	19
2.2.2. Ofertos galiojimo laikas	25
2.2.3. Viešosios ofertos problematika	29
2.3. Prisijungimo būdu sudaromų vartojimo sutarčių specifi­ka	32
2.4. Akcepto sampratos analizė	34
2.5. Akceptavimas tylėjimu arba konkludentiniais veiksmais	38
3. Ofertos ir akcepto specifi­ka elektroninėse sutartyse	40
3.1. Elektroninės sutarties sudarymo procesas: oferta ir akceptas	40
3.2. Click- wrap sutarčių sudarymo ypatumai	46
Išvados	49
Literatūros sąrašas	50
Santrauka	56
Summary	57

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Sutarčių teisėje visuotinai pripažįstamas konsensualizmo principas, sutarties esmę siejantis su veiksmų šalių susitarimu, valios suderinimu. Kad būtų sudaryta sutartis, viena šalis turi pasiūlyti sudaryti sutartį, kitaip tariant, pateikti ofertą, o kita šalis turi sutikti su pasiūlymu, pateikdama akceptą. Sutarčių įvairovėje išskiriama vartojimo sutarčių grupė, kuriai būdinga tai, kad greta bendrųjų sutarčių teisės taisyklių taikomos specialios, vartotojo apsaugą užtikrinančios taisyklės. Vartojimo sutarčių sudarymo proceso stadijų išskyrimas ir tinkamas reglamentavimas aktualus kiekvienam visuomenės nariui, kadangi vartojimo sutartys yra labai paplitusios, jos sudaromos kasdien, dažnai dėl būtiniausių prekių ir paslaugų. Vartojimo sutarties viena šalis yra vartotojas, kuris dėl informacijos, patirties stokos, laikomas silpnesne šalimi. Būtent todėl jo interesai turi būti saugomi. „Poreikį saugoti silpnesniosios sutarties šalies teises ir teisėtus interesus lemia tai, kad tiek Europos Sąjungos, tiek nacionaliniai teisės aktai įtvirtina padidintą vartotojo teisių apsaugą ir numato, jog vartojimo sutartims greta bendrųjų sutarčių teisės taisyklių taikomos specialiosios, užtikrinančios didesnę vienos iš sutarties šalių – vartotojo – teisių apsaugą.“¹ Vienas iš vartotojų teisių apsaugos įgyvendinimo būdų- vartojimo sutarčių sudarymo proceso (ofertos, akcepto) specialus teisinis reglamentavimas, kuris ir bus tiriamas šiame magistro darbe. Vartojimo sutarčių sudarymo procese, identifikuojant ofertą ir akceptą, dėl skirtingo, o kartais ir prieštaringo teisinio reglamentavimo įvairiose valstybėse kyla tiek teorinių, tiek praktinių problemų. Daugiausia keblumų kyla dėl viešosios ofertos, kadangi kai kuriose šalyse ji apskritai nėra pripažįstama. Lietuvoje viešoji oferta pripažįstama, tačiau jos reglamentavimas gana prieštaringas. Pažymėtina, kad tinkamas ofertos ir akcepto reglamentavimas ir sutarties sudarymo momento nustatymas bei identifikavimas dėl informacinių technologijų raidos tampa itin aktualus ir elektroninėje komercijoje. Šiame magistro baigiamajame darbe nagrinėjama tema rašiusių autorių nėra gausu, dėl to darbo tema tampa dar aktualesnė.

Mokslinė problema: ar vartojimo sutarčių sudarymo procese oferta ir akceptas pasižymi tam tikra specifika, lyginant su kitų rūšių sutartimis, ar vartojimo sutartims gali būti taikomos bendrosios sutarčių sudarymo taisyklės? Ar Lietuvoje vartojimo sutarčių sudarymo proceso teisinis reglamentavimas yra tinkamas, ar prieštaringas ir dėl to tobulintinas?

Tyrimo objektas- vartojimo sutarčių sudarymas pateikiant ofertą ir pareiškiant akceptą.

¹ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga// Teismų praktika Nr. 30. Vilnius 2009.

Tyrimo tikslas- išanalizuoti vartojimo sutarčių sudarymo procesą pateikiant ofertą ir pareiškiant akceptą ir patvirtinti arba paneigti prielaidą, kad vartojimo sutarčių sudarymas turi tam tikrų ypatumų, lyginant su kitų rūšių sutarčių sudarymo procesu.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti vartojimo sutarties sampratą, išnagrinėti šio instituto tikslus, specifiką ir reikšmę;
2. Išskirti ofertos sampratą ir specifinius požymius vartojimo sutartyse;
3. Išanalizuoti viešosios ofertos problematiką;
4. Išnagrinėti akcepto sampratą, požymius vartojimo sutartyse;
5. Išskirti ofertos ir akcepto ypatumus elektroninėse sutartyse.

Hipotezė: vartojimo sutarčių sudarymo procesas pareiškiant ofertą ir akceptą, lyginant su kitų rūšių sutarčių sudarymu, turi tik šiai sutarčių rūšiai būdingų ypatumų.

Tyrimo metodai: loginiai metodai- analizė, sąvokų apibendrinimas. Dokumentų analizės metodas- Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisės aktų analizė. Lyginamasis metodas- lyginamas įvairių šalių teisinis reglamentavimas nagrinėjama tema. Analizės metodu naudojantis išskiriami svarbiausieji, esminiai vartojimo sutarčių bruožai. Apibendrinimo metodas taikomas darant magistro darbo išvadas.

Tyrimo šaltiniai: Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos bei užsienio šalių norminiai teisės aktai, Lietuvos ir užsienio šalių teismų praktika. Remtasi įvairia specialiąja literatūra lietuvių ir užsienio kalbomis. Paminėtini autoriai, kurių darbais remtasi: D. Bublienė, V. Mikelėnas, M. Civilka, A. Vainauskas, C. Elliott, E. McKendrick ir kiti.

Darbo struktūra: darbą sudaro įvadas, trys dalys, išvados, literatūros sąrašas, santrauka ir santrauka anglų kalba. Pirmoje darbo dalyje analizuojama vartojimo sutarties samprata, vartotojo ir verslininko sąvokos. Antroje darbo dalyje nagrinėjama ofertos ir akcepto samprata, požymiai, jų specifiška vartojimo sutartyse, analizuojama viešosios ofertos problematika. Trečioje darbo dalyje išskiriama ofertos ir akcepto specifiška elektroninėse sutartyse.

1. Bendrosios vartojimo sutarčių nuostatos

Sutartys- vienas iš civilinių teisių ir pareigų atsiradimo pagrindų. Be jų šiuolaikiniame pasaulyje neįsivaizduojamas rinkos funkcionavimas, prekių ir paslaugų mainai tiek tarp fizinių ir juridinių asmenų, tiek tarp valstybių. Sutarčių įvairovėje remiantis skirtingais kriterijais jos skirstomos į įvairias grupes, rūšis. Teisės doktrinoje pateikiama nuomonė, kad vartojimo sutartys yra atskira sutarčių *grupė*, „<...> apimanti atskiras sutarčių rūšis, kurios dėl savo prigimties gali būti vartojimo sutartys bei kurios turi požymių, būtinų kvalifikuojant konkrečią sutartį vartojimo sutartimi“². Vartojimo sutarčių sudarymo procesas pateikiant ofertą ir akceptą yra šio darbo analizės objektas.

1.1. Vartojimo sutarties sampratos analizė

Vartotojai teises ir pareigas įgyja sudarydami vartojimo sutartis. Vartojimo sutartys yra plačiai paplitusios, jos sudaromos kasdien: perkant maisto produktus, važiuojant visuomeniniu transportu, naudojantis pašto paslaugomis, vartojant elektros energiją ir t.t. Todėl tinkamas ir aiškus vartojimo sutarčių sudarymo proceso ir jų turinio reglamentavimas yra labai svarbus ir aktualus visai visuomenei. Teisės doktrinoje yra pabrėžiama vartojimo sutarties instituto svarba: „Vartojimo sutarties institutas labai reikšmingas vartotojų teisei, nes juo, kaip pagrindiniu kriterijumi remiantis, yra apibrėžiama vartotojų apsaugos ideologija ir vartotojų apsaugos teisė, todėl šiam institutui turi būti skiriamas didelis dėmesys.“³ Kadangi vartotojų teisių apsauga prilyginama viešajam interesui⁴, teismų vaidmuo vartotojų teisių apsaugoje turi būti aktyvus. Aktyvaus teismo vaidmens vartotojų teisių apsaugoje pavyzdžiu galime įvardinti LR Civilinio proceso kodekso normą, kurioje įtvirtinta, kad teismas ginčo sutartį turi kvalifikuoti vartojimo sutartimi *ex officio*.⁵ Pažymėtina, kad sutartį pripažinus vartojimo sutartimi, jos sąlygos teismo *ex officio* turi būti vertinamos pagal LR Civilinio kodekso 6.188 str. nustatytus sąžiningumo kriterijus.

Svarbu išanalizuoti, kas yra laikoma *vartojimo sutartimi* bei išskirti šiai sutarčiai būdingus požymius. Vartojimo sutarties požymius gali atitikti labai įvairios savo dalyku sutartys, todėl svarbu užtikrinti, kad visais atvejais sprendžiant sutartinius ginčus vartojimo sutartys būtų identifikuotos ir vartotojo teisės būtų tinkamai ginamos. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas

² LAT CBS 2009 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-256/2009.

³ Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Monografija, Vilnius 2009. p. 80.

⁴ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga// Teismų praktika Nr. 30. Vilnius, 2009.

⁵ LR Civilinio proceso kodeksas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340. 265 str. 1 d.

pateikia tokią vartojimo sutarties sampratą: „<...> vartojimo sutartimi yra laikoma sutartis dėl prekių ar paslaugų įsigijimo, kurią fizinis asmuo (vartotojas) su prekių ar paslaugų pardavėju (tiektėju) sudaro su vartotojo verslu ar profesija nesusijusiu tikslu, t.y. vartotojo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti.“⁶ Ši kodekso norma praktiškai analogiška 1980 m. Romos konvencijoje dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės⁷ 5 str. 1 d. pateiktai vartojimo sutarties sampratai, kur įtvirtinta, jog vartojimo sutartis yra sutartis, kurios dalykas yra prekių tiekimas ar paslaugų teikimas fiziniam asmeniui (vartotojui) tokiu tikslu, kuris gali būti laikomas nesusijusiu su jo verslu ar profesija, arba sutarčiai dėl kredito suteikimo tokiam dalykui įsigyti. Teisės mokslininkų darbuose taip pat sutinkame panašių vartojimo sutarties apibrėžimų: „Vartojimo sutartis- tai sutartis tarp fizinio asmens (vartotojo), kuris sudaro sutartį tikslais, visiškai ar daugiausia nesusijusiais su verslo veikla, ir kito asmens (verslininko), kuris sudaro sutartį tikslais, susijusiais su jo verslo veikla.“⁸ Iš normų analizės galime daryti išvadą, kad kai kurie autoriai linkę šiek tiek išplėsti vartojimo sutarties sąvoką, ją laikant ir tokią sutartį, kurią sudaro fizinis asmuo tikslais, kurie nereikšmingai gali būti susiję su verslu. Europos Sąjungos teisės aktuose vartojimo sutarties samprata pateikiama netiesiogiai, įtvirtinant vartojimo sutartiniuose santykiuose dalyvaujančių subjektų (vartotojo ir verslininko) apibrėžtis. Galime apibendrinti, kad viena vartojimo sutarties šalis visuomet yra fizinis asmuo- vartotojas, kuris veikia asmeniniais tikslais, nesusijusiais su verslu ar profesija (arba ryšys su jo verslu yra nereikšmingas), o kita sutarties šalis- fizinis arba juridinis asmuo (prekių tiekėjas ar paslaugų teikėjas, dar įvardijamas kaip verslininkas), kuris veikia verslo tikslais.

Vartojimo sutartys pagal savo dalyką (objektą) gali būti klasifikuojamos (pvz. vartojimo pirkimas- pardavimas, vartojimo ranga ir t.t.). Tačiau sutarties dalykas nėra kvalifikuojantis šias sutartis požymis. Vartojimo sutartiniai santykiai kvalifikuojami dviem lygmenimis. *Pirmiausia*, identifikavus bendruosius požymius, sutartis yra priskiriama vartojimo sutarčių grupei, kuomet atsiranda galimybė taikyti bendrąsias vartotoją ginančias teisės normas. *Vėliau* pagal dalyką šios sutartys gali būti priskiriamos atskirai vartojimo sutarčių rūšiai, kuomet be bendrųjų vartotojus ginančių teisės normų, yra taikomi ir specialūs, papildomi, tik tai sutarties rūšiai būdingi silpnesniosios šalies teisių gynybos būdai. „Atkreiptinas dėmesys, kad ne visos sutartys gali būti kvalifikuojamos vartojimo sutartimis- vartojimo sutartimis nelaikomos darbo, paveldėjimo sutartys, sutartys pagal šeimos teisę, bendrovių steigimo ar reorganizavimo sutartys ir pan.“⁹ Taip pat būtina pabrėžti, jog energijos pirkimo–pardavimo reglamentavime vartotojo sąvoka yra

⁶ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 1.39 str. 1 dalis.

⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:169:0010:0022:LT:PDF> prisijungimo laikas: 2010-06-12.

⁸ Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Monografija, Vilnius 2009. 84 psl.

⁹ 1993m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais. Preambulės 11 pastraipa.

dviprasmiška: bendrąją prasme vartotojo sąvoką įstatymų leidėjas vartoja vienai iš energijos pirkimo–pardavimo sutarties šalių- abonentui, pavadinti ir ši sąvoka apima tiek fizinius, tiek juridinius asmenis.¹⁰ Tačiau tik tuo atveju, kai abonentas yra fizinis asmuo, kuris energiją perka asmeniniams, savo šeimos ar namų ūkio poreikiams, sutartis bus laikoma vartojimo sutartimi ir asmuo turi gauti įstatyminę vartotojo, kaip silpnesniosios sutarties šalies, teisių apsaugą.

Apibendrinant įvairias tiek Lietuvos Respublikos, tiek Europos Sąjungos teisės aktuose pateikiamas vartojimo sutarties sąvokas, galima teigti, jog sutartis bus laikoma vartojimo sutartimi, jei atitiks šiuos požymius:

- a) prekes ar paslaugas įsigyja fizinis asmuo;
- b) fizinis asmuo prekes ar paslaugas įsigyja savo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti;
- c) prekes ar paslaugas teikia verslininkas ar asmuo, vykdamas profesinę veiklą.¹¹

Vartotojo ir verslininko samprata plačiau analizuojama šio magistro darbo kituose skyriuose.

1.2. Sutarčių laisvės principo vartojimo sutartyse ypatumai

Lietuvos Respublikoje, kaip ir kitose demokratinėse valstybėse, pripažįstamas sutarčių laisvės principas, reiškiantis, jog šalys yra laisvos sudaryti sutartį ir nustatyti jos turinį.¹² LR Civiliniame kodekse¹³ įtvirtinta, jog šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nusistatyti tarpusavio teises ir pareigas, taip pat sudaryti Civilinio kodekso nenumatytas sutartis, jeigu tai neprieštarauja įstatymams. Sutarčių laisvės principu yra grįsta visa civilinė teisė, kartu šis principas laikomas pamatiniu sutarčių teisės principu. Nepaisant to, galima pastebėti, jog vartojimo sutartyse sutarčių laisvės principo veikimas yra kompliktuotas. Tai paaiškinama skirtinga sutarties šalių derybine galia: verslininkas paprastai turi didesnę ekonominę, teisinę ir derybinę galią, daugiau reikalingos informacijos, patirties, nei kita vartojimo sutarties šalis-vartotojas. Verslininkas, užsiimantis tam tikra ūkine- komercine veikla, žino tos veiklos specifiką ir ypatumus, ko vartotojas paprastai nežino dėl laiko, informacijos, patyrimo stokos.

¹⁰ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.383 straipsnio 1 dalis.

¹¹ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartinuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga// Teismų praktika Nr. 30. Vilnius 2009.

¹² UNIDROIT principų 1.1. punktas.

<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>
Prisijungimo laikas: 2010-11-08.

¹³ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.156 str. 1 d.

Kuomet sutarčių laisvės principas veikia pilna apimtimi, valstybė nesikiša į šalių sutartinius santykius, jos yra laisvos nusistatyti, keisti ar panaikinti tarpusavio teises ir pareigas. Pažymėtina, jog vartojimo sutartiniuose teisiniuose santykiuose valstybė ne tik turi teisę, tačiau ir privalo įsikišti į šalių sutartinius santykius, siekiant apsaugoti vartotoją. „Intensyvus ekonominis gyvenimas, aštri konkurencija, o taip pat ir monopolinės situacijos atsiradimas tam tikrose srityse reikalauja valstybės įsikišimo. Matyt, negalima paneigti, kad net jei ir egzistuoja efektyvi konkurencija, kuri yra vartotojų apsaugos pagrindas, esant didelei pasiūlai ir sudėtingam rinkos mechanizmui, vartotojui sunku atsirinkti, kas jam yra geriausia.“¹⁴ Todėl negalima kalbėti apie tinkamą sutarties laisvės principo įgyvendinimą- sutarties šalių laisvą valios išreiškimą, laisvę nuspręsti dėl savo teisių ir pareigų, taip pat laisvai jas įgyvendinti, jei viena iš šalių dėl tam tikrų aplinkybių negali tinkamai išreikšti savo valios. Dėl minėtų priežasčių pripažįstama, jog sutartiniuose santykiuose su vartotojais negali būti remiamasi vien sutarčių laisvės principu – būtinos teisės normos, saugančios silpnesniąją šalį ir įpareigojančios pardavėją ar paslaugų teikėją atsižvelgti į vartotojo interesus.

Dažnai vartojimo sutartys yra sudaromos *prisijungimo būdu*, dėl vartotojui reikalingų kasdienių paslaugų, daiktų įsigijimo, kuomet vartotojas apskritai neturi galimybės derėtis, keisti sutarties sąlygų. Prisijungimo būdu sutartys yra sudaromos pagal *standartines* sutarčių sąlygas. Tokių sąlygų sąvoka yra pateikta LR civiliniame kodekse¹⁵ „Standartinėmis laikomos sąlygos, kurias bendram nevienkartiniam naudojimui iš anksto parengia viena šalis, nederindama jų su kita šalimi ir kurios be derybų su kita šalimi taikomos sudaromose sutartyse.“ Standartinės sąlygos gali būti parengtos kaip atskiras dokumentas ir laikomos sutarties priedu, gali būti įtrauktos į sutartį kaip jos sudedamoji dalis ir kt. Kai sutarčiai sudaryti yra naudojamos standartinės sutartys ar standartinės sutarčių sąlygos, jas naudojanti šalis privalo atskleisti informaciją, kad sutartis sudaroma pagal iš anksto parengtas standartinės sutarties sąlygas ir sudaryti galimybę kitai šaliai su šiomis sąlygomis tinkamai susipažinti. Teisės doktrinoje yra nuomonių, jog standartinės sutarčių sąlygos turi daug privalumų tiek vartotojui, tiek verslininkui. „Ekonominiu požiūriu laikoma, kad standartinės sąlygos yra naudingos, nes padeda vykdyti verslą, sumažina sutarties sudarymo išlaidas, užtikrina teisinį tikrumą, verslo nuspėjamumą, leidžia prognozuoti galimus ginčus, taip pat planuoti ir atitinkamai pasiruošti verslo pasekmėms. Tuo jos naudingos ir vartotojams, nes mažėjant verslo sąnaudoms, verslininkas gali pasiūlyti vartotojui pigesnes prekes, o tai reiškia, kad vartotojas tokioje situacijoje tik laimi.“¹⁶ Galima teigti, kad konkurencija užtikrina vartotojui pasirinkimo galimybę- jei jam nepatinka vienos standartinių sutarčių sąlygos, jis visada gali pasirinkti kitas. Kita vertus, vargu ar galima tikėtis,

¹⁴ Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Monografija. Vilnius, 2009.

¹⁵ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.185 straipsnio 1 dalis.

¹⁶ Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Monografija. Vilnius, 2009. 38 p.

kad vidutinis vartotojas, prieš sudarydamas sutartį, susirinks visą reikiamą informaciją, ją tinkamai įvertins ir suvoks, kadangi tam tikrų prekių ir paslaugų pasirinkimas reikalauja specifinių žinių ir patyrimo. Taigi vartotojas, neturintis pakankamai laiko ir žinių, rinkdamasis tam tikras prekes ar paslaugas pagal siūlomas standartinės sąlygas, yra priverstas sutikti su jam siūlomomis standartinėmis sutarties sąlygomis arba apskritai atsisakyti sutarties (angl. „*take it, or leave it*“). Tokioje situacijoje galimybę piktnaudžiauti standartinėmis sąlygomis sustiprina pardavėjo ar paslaugų teikėjo dominuojanti ar monopolinė padėtis rinkoje, kuomet iš esmės ar apskritai nesusidurdamas su konkurencija, pardavėjas (paslaugų teikėjas) turi galimybę vienašališkai didinti prekių ar paslaugų kainas arba nustatyti vartotojui nenaudingas sutarties sąlygas. Galime išskirti tokius **prisijungimo būdu** sudaromų vartojimo sutarčių ypatumus:

1. Sutartis yra parengta daugkartiniam naudojimui;
2. Paprastai sutarties rengėjas tenkina masinį prekių ar paslaugų poreikį ir turi rinkos galią atitinkamoje rinkoje;
3. Sutartis sudaryta standartinių sąlygų pagrindu:
 - Sąlyga turi būti parengta vienos šalies nederinant jos su kita šalimi;
 - Sąlyga turi būti nevienkartinio naudojimo;
 - Sąlyga naudojama sudarant sutartį nesiderant su kita šalimi;
4. Sutarties šalių derybinė galia yra nevienoda;
5. Sutarties rengėjas yra dominuojančią derybinę poziciją turinti sutarties šalis;
6. Sutartis sudaroma priimk arba atsisakyk principo pagrindu (angl. *take it, or leave it*).

Apibendrinant, galima teigti, jog vartojimo sutarties šalys- vartotojas ir verslininkas- tarpusavio sutartinių santykių sudarymo procese dažniausiai yra akivaizdžiai nelygiavertėje padėtyje ir dėl to, siekiant atkurti tarp šalių pusiausvyrą, valstybė tampa įpareigota kontroliuoti vartojimo sutarčių turinį, uždrausti nesąžiningas sutarčių sąlygas, tokiu būdu kompensuodama šalių derybinės galios skirtumus.

1.3. Vartojimo sutarties šalys

1.3.1. Vartotojas- silpnesnė vartojimo santykių šalis

Aiškinant nacionalinėje teisėje suformuluotą vartotojo sąvoką bei taikant nacionalinės teisės normas, būtina remtis ir Europos Sąjungos lygmeniu vartotojų teisių apsaugos srityje priimtų direktyvų nuostatomis, taip pat Europos Teisingumo Teismo formuojama praktika. Vartotojo sąvoka tiek Lietuvos, tiek Europos Sąjungos teisės aktuose apibrėžiama panašiai,

nepaisant to, kad Europos Sąjungos teisėje vartotojo koncepcija aiškinama autonomiškai, nepriklausomai nuo nacionalinės teisės. LR Vartotojų teisių apsaugos įstatyme¹⁷ pateikta tokia vartotojo sąvoka: „*Vartotojas* – fizinis asmuo, kuris pareiškia savo valią pirkti, perka ir naudoja prekę ar paslaugą asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams, nesusijusiems su verslu ar profesija, tenkinti.“ Taigi vartotojo sąvoka nacionalinėje teisėje apima fizinį asmenį, esantį tiek ikisutartiniuose, tiek organizaciniuose, taip pat pagrindiniuose ar papildomuose sutartiniuose teisiniuose santykiuose. LR Maisto įstatymas¹⁸ vartotojo sąvokos apibrėžimą nukreipia į Europos parlamento ir Tarybos reglamento Nr. 178/2002¹⁹ pateiktą galutinio vartotojo sąvoką: „*galutinis vartotojas*“ – tai maisto produkto galutinis vartotojas, kuris jo nevartoja kokiais nors su maisto verslu susijusiai operacijai atlikti ar veiklai vykdyti.“ Didžiojoje Britanijoje taip pat pripažįstama, jog vartotojas yra ir toks asmuo, kuris asmeniniais tikslais vartoja prekes ar paslaugas gamybos grandinės gale (t.y. galutinis vartotojas).²⁰

Pažymėtina, kad Europos Sąjungoje išvystyta savita vartotojo koncepcija, kuri aiškinama savarankiškai nuo vartotojo sampratos nacionalinės teisės prasme. „Europos Sąjungos teisės lygmeniu nėra suformuotos vieningos vartotojo sąvokos, vartotojų teisių apsaugos srityje priimtose direktyvose apibrėžiant vartotoją yra vartojamos skirtingos gramatinės konstrukcijos“.²¹ Tačiau šios gramatinės konstrukcijos, apibūdinančios vartotojo sąvoką, iš esmės yra panašios. Pirmasis tarptautinis dokumentas, apibrėžęs vartotojo sąvoką, buvo 1968 m. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo²²: „<...>bylose dėl sutarties, kurią asmuo sudarė ne tuo tikslu, kuris gali būti laikomas susijusiu su jo veikla ar profesija, toliau – *vartotojas* <...>“. Visos vėlesnės direktyvos praktiškai identišškai apibrėžia vartotojo sąvoką. Štai Tarybos direktyva dėl nesažiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 93/13/EEB²³ vartotoją apibrėžia kaip bet kurį fizinį asmenį, kuris sutartyse, kurioms taikoma ši direktyva, veikia ne savo verslo, prekybos ar profesijos tikslais. Svarstyтина, ar vertėjo iškirti prekybos sutartis, nes jas apima platesnė verslo sutarčių sąvoka.

Pastebėtina, jog kai kuriuose Europos Sąjungos norminiuose teisės aktuose vartotojo sąvoka pateikiama plačiau. Tarybos direktyvoje Nr.90/314/EB dėl kelionių ir organizuotų išvykų

¹⁷ Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas// Valstybės žinios. 1994, Nr. 94-1833. 2 str. 15 d. .

¹⁸ Lietuvos Respublikos maisto įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 32-893.

¹⁹ 2002 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento Nr. 178/2002 dėl maisto įstatymo pagrindinių principų ir reikalavimų nustatymo, Europos maisto saugos institucijos įsteigimo ir maisto saugos procedūrų bei principų nustatymo 3 straipsnio 18 dalis.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2002R0178:20060428:LT:PDF> prisijungimo laikas: 2010-06-12.

²⁰ C. J. Miller, Brian W. Harvey, Deborah L. Parry. Consumer Law and Trading Law. P. 5.

²¹ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga// Teismų praktika Nr. 30. Vilnius 2009.

²² 1968 m. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo. Nr. 1998/C27/28. 13 straipsnis.

²³ 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva dėl nesažiningų sąlygų sutartyse su vartotojais Nr. 93/13/EEB (OJ L 95/29), 2 str. B dalis.

paketų²⁴ nurodoma, kad: „Vartotoju laikomas asmuo, kuris perka ar sutinka pirkti paketą (pagrindinis ar sutartį pasirašęs asmuo) arba bet kuris kitas asmuo, kurio vardu pasirašęs asmuo sutinka pirkti kelionės paketą (kiti naudos gavėjai) arba bet kuris asmuo, kuriam pagrindinis sutartį pasirašantis asmuo arba bet kuris naudos gavėjas perduoda paketą (kelionių paketą perimantis asmuo)“. Šioje situacijoje vartotojas iš esmės suprantamas kaip keleivis. Iš šios direktyvos normos analizės galima daryti išvadą, jog vartotoju bus laikomas ne tik asmuo, kuris tiesiogiai įsigijo prekę ar paslaugą, bet ir kiti asmenys, kuriems prekė buvo perleista ar kurie ją naudojami. Iš to, kas pateikta, galime teigti, jog vartotoju gali būti laikomas kiekvienas fizinis asmuo, atsižvelgiant į jo elgesį rinkoje, t.y. ar jis veikia verslo tikslais, ar ne. Vieno konkretaus sandorio atžvilgiu tas pats asmuo gali būti tik verslininkas arba tik vartotojas, tačiau kelių sandorių atžvilgiu tas pats asmuo gali būti tiek verslininkas, tiek vartotojas. Taigi vartotoju bus tik fizinis asmuo; juridiniai asmenys, net ir individualios įmonės, kurių turtas nėra atskirtas nuo jų savininko turto, į vartotojo sampratą nepatenka.

Gilinantį į vartotojo sampratą, reikia analizuoti ne tik Europos Bendrijų teisę, bet ir Europos Teisingumo Teismo (toliau- ETT) sprendimus, kurie yra svarbus teisės šaltinis. ETT praktikoje laikosi griežtai suformuotos vartotojo sampratos, atsisako ją aiškinti plečiamai, tačiau paliekama teisė valstybėms narėms nusistatyti teisės normas, palankesnes vartotojams. Vienoje ETT bylų²⁵ buvo keltas klausimas, ar juridinis asmuo, sudaręs sutartį dėl gėrimų automato sumontavimo įmonės patalpose jos darbuotojams, laikytinas vartotoju. ETT atsisakė plėsti vartotojo sąvoką, bei tokios sutarties nelaikė vartojimo sutartimi. ETT konstatavo, kad vartotojo sąvoka, pateikta 1993 m. balandžio 5 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyvoje Nr. 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse, negali būti aiškinama per plačiai. Direktyva skirta išimtinai tik fizinių asmenų, kaip vartotojų, apsaugai, bet netaikoma juridiniams asmenims. Nors galutinis prekės vartotojas bus fizinis asmuo- darbuotojas, tačiau sutartį sudarė ir sutartyje numatytą kainą sumokėjo juridinis asmuo, todėl sutartis nebus pripažįstama vartojimo sutartimi. Taip pat ETT konstatavo²⁶, kad asmuo, kuris sudarė sutartį, susijusią su skelbimu laikraštyje, informuojant apie verslo pardavimą, negali būti laikomas vartotoju. Analogiškai veiksmai, susiję su verslo pradėjimu, pasiruošimu, taigi su būsimais verslo tikslais, taip pat laikomi atliktais verslininko. ETT pažymėjo, jog speciali apsauga negarantuojama sutartims, sudaromoms verslo ar profesijos tikslais, net jei ta profesijos ar verslo veikla yra tik planuojama ateičiai. Galima

²⁴ 1990 m. birželio 13 d. Tarybos direktyva dėl kelionių ir organizuotų išvykų paketų Nr. 90/314/EEB (OJ L 158/59).

²⁵ Joined Cases C-541/99 and C-542/99 http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=61999J0541&lg=en
Prisijungimo laikas: 2010-06-14

²⁶ Case C-361/89 http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61989J0361
Prisijungimo laikas: 2010-06-14.

svarstyti, ar tokia pozicija yra teisinga, kadangi asmuo, tik besiruošiantis pradėti verslą, gali visiškai neturėti patirties ir žinių, ir tokiu atveju jo pripažinimas stipria sutarties šalimi tampa abejotinas. Nors ETT laikosi griežtai siauros vartotojo sąvokos, tačiau valstybėms narėms leidžiama nusistatyti palankesnes nuostatas dėl vartotojų teisių apsaugos. Leidžiama netgi mažoms įmonėms taikyti vartotojų teisių apsaugos režimą: „Valstybės narės turėtų turėti galimybę numatyti, kad mikro įmonėms, kaip apibrėžta 2003 m. gegužės 6 d. Komisijos rekomendacijoje 2003/361/EB dėl mikro įmonių, mažų ir vidutinių įmonių apibrėžimo, būtų taikomos tos pačios nuostatos kaip ir vartotojams.“²⁷ Taigi, EB palieka diskrecijos teisę valstybėms narėms, suteikiant galimybę išplėsti vartotojo sąvoką.

Svarstytinas klausimas, ar į vartotojo sampratą nederėtų įtraukti juridinių asmenų, kurių tikslas nėra pelno siekimas (pvz., asociacijos), kurios sudaro tik būtinus sandorius juridiniam asmeniui egzistuoti. Šie juridiniai asmenys paprastai neturi patirties sandorių sudaryme, jų pagrindinė veikla nesusijusi su pelno siekimu ir sandorių sudarymu, dėl to galima kelti klausimą, ar jų padėtis nėra lygi vartotojui. Vis dėlto, egzistuoja prezumpcija, kad asmuo, kuris užsiima ūkine- komercine veikla, turi daugiau žinių, patyrimo, derybinių įgūdžių ir kitos reikalingos informacijos. Komercinė veikla yra susijusi su tam tikra rizika, kad sudarydamas sandorį, juridinis asmuo, dėl įgūdžių trūkumo gali sudaryti sutartį sau nenaudingomis sąlygomis. „Teisės tikslas nėra apsaugoti juridinį asmenį nuo jo nekompetentingumo, dėl to juridiniai asmenys, kurie paprastai neužsiima komercinių sandorių sudarymu, nėra specialiai saugomi kaip vartotojai“.²⁸ Taigi praktikoje laikomasi griežtos pozicijos, vartotoju laikant tik fizinį asmenį ir neatsižvelgiant į tai, kas sandorio sudaryme faktiškai buvo silpnesnė ir mažiau patyrimo ir žinių turinti šalis. ETT šiuo klausimu nėra pasisakęs, tačiau atsižvelgiant į tai, kad jis griežtai laikosi pozicijos, jog vartotojais gali būti laikomi išimtinai tik fiziniai asmenys, manytina, jog juridiniai asmenys ne pelno organizacijos taip pat nebūtų išimtis.

Vartotojai, kaip silpnesnė sutartinių teisinių santykių šalis, yra išskirti remiantis abstrakčiais, formaliais požymiais, preziumuojant, kad tam tikromis aplinkybėmis visi tokie asmenys yra silpnesnė šalis. Teisiniame reguliavime labai svarbus yra *teisinio tikrumo* principas, turintis užtikrinti stipresnės sutarties šalies- verslininko interesus, kad jis žinotų, kokias normas jis turi taikyti ir kokios pareigos gula ant jo pečių, kad būtų užtikrinta silpnesnės šalies apsauga. Europos Teisingumo Teismas, kaip minėta, nuosekliai palaiko *formalųjį* vartotojo apibrėžimą, neteikdamas reikšmės faktinei situacijai. ETT savo nuomonę grindžia tuo, kad specialiosios taisyklės turi būti aiškinamos siaurinamai ir turi būti taikomos tiems, kam jos skirtos, ir negali būti taikomos tiems asmenims, kuriems jų taikymas būtų nepateisinamas. Taip ETT interpretuoja

²⁷ Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Monografija, Vilnius 2009.

²⁸ Ten pat. 93 p.

teisinio tikrumo principą. Tačiau jeigu vertintume konkrečią faktinę situaciją, akivaizdu, kad tam tikrais atvejais silpnesnės šalies institutas gali būti pritaikytas asmeniui, kuris atitinka formalius silpnesnės šalies kriterijus, tačiau faktiškai jo nereikėtų tokiu laikyti, dėl jo konkrečios padėties. „<...> pasitaiko situacijų, kai remiantis formaliosios teisės reikalavimais, šalis, kuriai reikalinga silpnesnės šalies apsauga, nebus ginama, ir galima situacija, kai šalis, kuri *de facto* nėra silpnesnė, bus apginama“.²⁹ Pastebėtina, kad nacionaliniai teismai silpnėsne sutartinių santykių šalimi linkę laikyti verslininką, jeigu verslininkas sudaro sandorį, kuris nėra tiesiogiai susijęs su jo vykdoma komercine veikla, tai reiškia, kad tokioje srityje verslininkas turi mažiau patyrimo, mažiau informacijos, taigi jo padėtis yra kaip vartotojo. „Didžiojoje Britanijoje remiantis 1977 m. Nesąžiningų sutarčių sąlygų įstatymu, juridiniam asmeniui suteikiama teisė veikti kaip vartotojui, jeigu ta veikla nesusijusi su verslo tikslais, kaip buvo išaiškinta byloje *R&B Customs Brokers Ltd v. United Dominions Trust Ltd*. Šioje byloje buvo pasisakyta, jog jei įmonė, nesiverčianti prekyba automobiliais, nuperka įmonės direktoriui automobilį, kuris skirtas tiek asmeniniams, tiek verslo tikslams tenkinti, tokia įmonė gali būti laikoma vartotoju“.³⁰ Taigi galime teigti, kad Didžiojoje Britanijoje teismai linkę gerokai išplėsti vartotojo sąvoką.

Lietuvoje teismų praktika taip pat į tam tikrus klausimus pasižiūrėjo lanksčiau. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje laikomasi nuostatos, kad ta aplinkybė, jog sutartis formaliai buvo sudaryta su juridiniu asmeniu, tam tikrais atvejais neturi būti sureikšminama. Šiuo klausimu Teismas pasisakė daugiabučio namo savininkų bendrijos byloje³¹, kurioje buvo ginčijamos Bendrijos ir UAB „Vilniaus vandenys“ sutarčių sąlygos: „Akivaizdu, kad <...> tiekiamo vandens vartotojais yra ne Bendrija, bet butų savininkai, t.y. fiziniai asmenys, naudojančys vandenį savo namų ūkio reikmėms. <...> Todėl ginčijamos sutartys teisine prasme vertintinos kaip vartojimo sutartys ir joms turi būti taikomos specialios teisės normos, taikomos vartojimo sutartims.“ Daugiabučio namo savininkų bendrija, būdama juridinis asmuo, registruotas Juridinių asmenų registre, negali būti laikomas vartotoju. Vis dėlto, kadangi Bendrija veikia kaip vartotojų atstovas, pasirašantis sutartis, o galutiniai vartotojai yra fiziniai asmenys, konkrečių butų savininkai, tokia sutartis bus laikoma vartojimo sutartimi.

Analizuojant silpnesnės šalies apsaugos doktriną vartojimo sutartiniuose santykiuose, gali kilti klausimas, ar visada teisė pasiekia tikslą- apginti silpnėsne sutarties šalį? Turbūt, kad ne visada. Teisės doktrinoje galima rasti nuomonių, kad silpnesnės šalies apsaugos doktrinos realus įgyvendinimas yra pagrįstas bendru *sąžiningumo* principu: „<...> jeigu vertintume sąžiningumo

²⁹ D. Bublienė. Silpnesnės šalies apsaugos principo įgyvendinimas kontroliuojant nesąžiningas vartojimo sutarčių sąlygas// Jurisprudencija. 2007 9(99), p. 42.

³⁰ R. Zaščiurinskaitė „Nesąžiningos sąlygos vartojimo sutartyse: teoriniai ir praktiniai aspektai“// Justitia Nr. 2 (2004). P. 27.

³¹ LAT CBS 2003 m. gegužės 12 d. nutartis kasacinėje byloje Nr. 3K-3-579/2003 m.

principą, kaip pagrindą sutarčių derybinei galiai atkurti, pusiausvyrai tarp abiejų šalių interesų surasti, sąžiningumo principas reikštų ne ką kita, kaip silpnesnės šalies principo įgyvendinimą ir realaus, bet ne formalaus teisingumo įgyvendinimą.³² Vertinant, kaip įgyvendinamas silpnesnės šalies apsaugos principas, reikia atsižvelgti ir į teismo vaidmenį. Teismo funkcija- vykdyti teisingumą. Jeigu teismas atsižvelgia į abstrakčius ir formalius teisės aktų reikalavimus, susijusius su vartotojo, kaip silpnesnės šalies apsauga, formaliai teisingumas yra vykdomas. Tačiau susiklosčius situacijai, kai šalis, kuri *de facto* yra silpnesnė, nėra apginama, o šalis, kuri formaliai laikoma silpnesniaja, nors *de facto* tokia nėra, apginama- vargu ar teisė pasiekia savo deklaruojamą tikslą apginti silpnės šalį. Šios painios situacijos sprendimo galimą variantą pateikia teisės doktrina: „manyta, kad būtina diskutuoti ne apie vartotojų apsaugos teisę, tai yra renkantis silpnesnės šalies apsaugos principo įgyvendinimo reglamentavimo būdą, orientuotą į abstrakčius tam tikrus grupės požymius, kai išskiriami tam tikri asmenys pagal jų statusą, neatsižvelgiant į konkretaus asmens konkrečią situaciją, tačiau nustatant bendrą sąžiningumo reikalavimą, kurio laikantis būtų apginta mažiau informacijos, patyrimo, ekonominių galių turinti ar dėl kitų priežasčių silpnė šalis ir nesąžiningos sutarčių sąlygos pašalintos iš sutarties, kartu paliekant teismui spręsti silpnesnės šalies gynimo klausimą, atsižvelgiant į konkrečią kiekvieno asmens padėtį, arba, kitaip tariant, atsižvelgiant į kiekvienos konkrečios bylos aplinkybes. Tokiu atveju teismas galėtų vykdyti realų teisingumą.“³³ Taigi siekiant, kad teisė pasiektų tikslą apginti silpnės vartojimo sutarties šalį ir vadovaujantis sąžiningumo principu, turi būti siekiama išvengti tokių situacijų, kai *de facto* silpnė šalis dėl formalių reikalavimų neapginama, o šalis, kuri yra tik formaliai silpnė- apginama.

Apibendrinant, galime teigti, jog vartotojas- ne visada *de facto* silpnė šalis. ETT formuluoja griežtai siaurą sampratą, vartotoju laikydama išimtinai tik fizinius asmenis, kurie veikia tikslais, nesusijusiais su verslu. Tačiau kadangi Europos Sąjungos lygmeniu vartotojo sąvoka formuluojama autonomiškai, valstybėms narėms leidžiama aiškinti vartotojo sąvoką plečiamai, silpnės šalies apsaugą suteikiant asmenims, kurie *de facto* tam tikroje situacijoje yra silpnė vartojimo sutarties šalis, nors formaliai neturėtų būti tokiais laikomi.

1.3.2. Verslininko sampratos analizė

Vartojimo sutarties šalis, priešinga vartotojui, yra *verslininkas*. „Verslininko kaip ir vartotojo samprata yra Europos Sąjungos teisės sąvoka, todėl ji turi būti aiškinama

³² D. Bublienė. Silpnės šalies apsaugos principo įgyvendinimas kontroliuojant nesąžiningas vartojimo sutarčių sąlygas//Jurisprudencija. 2007 9(99), p. 43.

³³ Ten pat, p. 45.

autonomiškai³⁴. Verslininko sąvoka, priešingai nei vartotojo, paprastai apibrėžiama pozityviai, t.y. nurodoma, kada asmuo gali būti laikomas verslininku. Vieninga verslininko sąvoka teisės aktuose nėra įtvirtinta, todėl praktikoje vartojama ir teisės doktrinos suformuluota verslininko sąvoka. „Europos Sąjungos direktyvose, priimtose vartotojų teisių apsaugos srityje, verslininkas įvardijamas kaip pardavėjas, tiekėjas, prekiautojas, prekybininkas, kreditorius, kelionės organizatorius“.³⁵ Nesąžiningų sąlygų direktyvoje³⁶ įvardinta tokia samprata: „*pardavėjas ar paslaugų teikėjas*– bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, kuris sutartyse, kurioms taikoma ši direktyva veikia savo verslo, prekybos ar profesijos tikslais, nesvarbu ar tai būtų viešoji, ar privati nuosavybė“. Verslininkas, priešingai nei vartotojas, gali būti tiek fizinis, tiek juridinis asmuo. Verslininkui prekių ar paslaugų teikimas yra jo verslas arba savarankiška profesinė veikla. Kai kuriose LR civilinio kodekso normose verslininko sąvoka vartojama kaip juridinio asmens ar įmonės sąvokos sinonimas³⁷.

Dažnai bandoma verslininko sąvoką apibrėžti sąvokos „*verslas*“ pagalba. Verslui, kaip specifinei asmens veiklai, apibūdinti nacionaliniuose teisės aktuose gali būti vartojamos ekonominės, ūkinės komercinės ir individualios veiklos sąvokos. LR turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatyme įtvirtinta tokia sąvoka: „Verslas– juridinio ar fizinio asmens, įmonės, neturinčios juridinio asmens teisių, veikla, kuriai naudojami ekonominiai ištekliai, kuria siekiama gauti pajamų bei pelno ir už kurią šis asmuo atsako savo turtu.“³⁸

Pažymėtina, kad nors ir visuotinai pripažįstama, kad vienas svarbiausių verslo požymių yra ekonominės naudos siekimas, tačiau ir viešieji juridiniai asmenys santykiuose su vartotojais bus laikomi verslininkais, nepaisant to, kad jų veikla nebus nukreipta pelno siekimui.³⁹ Kaip buvo minėta, verslu laikoma ir individuali veikla. Individuali veikla suprantama kaip fizinio asmens vykdoma ūkinė-komercinė, savarankiška veikla, kuria versdamasis asmuo siekia gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos per tęstinį laikotarpį.⁴⁰ Verslininku laikomas ir asmuo, kuris verčiasi profesine veikla, t.y. teikiantis tam tikras profesines paslaugas, kurias turi teisę teikti tik specialų išsimokslinimą ir kvalifikaciją turintys asmenys.

Kaip jau buvo minėta, verslininku gali būti laikomas tiek fizinis, tiek juridinis asmuo, jei jis verčiasi ūkine- komercine veikla. „Ūkine komercine veikla laikoma nuolatinė savarankiška, t.y. savo rizika plėtojama veikla, siekiant pelno, susijusi su daiktų pirkimu-

³⁴ Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Monografija, Vilnius 2009. 120 p.

³⁵ R. Tatol. Vartojimo pirkimo- pardavimo sutarčių sudarymo ypatumai// Juristas. Nr. 2010 05 (80), p. 17.

³⁶ Tarybos Direktyva Nr. 93/13/EB, 2 str. C punktą.

³⁷ Pavyzdžiui, civilinio kodekso 6.185 straipsnio 3 dalis: „Kai abi sutarties šalys yra įmonės (verslininkai), laikoma, kad <...>“.

³⁸ LR turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas// Žin., 1999, Nr. 52-1672.

³⁹ LAT CBS 2008 m. kovo 4 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-132/2008.

⁴⁰ Savarankiška bet kokio pobūdžio komercinė arba gamybinė veikla, veikla pagal verslo liudijimą; savarankiška kūryba, profesinė ir kita panašaus pobūdžio savarankiška veikla, savarankiška sporto veikla; savarankiška atlikėjo veikla. (LR civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Justitia. Vilnius 2003).

pardavimu ar paslaugų teikimu kitiems asmenims už atlyginimą“.⁴¹ Taigi norint tinkamai apibrėžti verslininko sąvoką, būtina išskirti ūkinės- komercinės veiklos požymius. Paprastai ūkinei- komercinei veiklai būdingi požymiai yra jos nuolatinumas (tęstinumas), savarankiškumas, pelno siekimas. **Nuolatinumo** požymis reiškia, kad verslo veikla turi tęstis tam tikrą laiką, tai neturi būti vienkartinio pobūdžio veiksmas. Tačiau tai, kad tam tikrus sandorius juridinis asmuo sudaro pirmą kartą, nesudaro pagrindo jo nelaikyti verslininku. **Savarankiškumo** požymis reiškia, kad asmuo turi veikti savo vardu ir rizika. Taigi samdomas darbuotojas, dirbantis pagal darbo sutartį, nėra laikomas besiverčiančiu ūkine- komercine veikla, juo laikomas darbdavys. Kitas požymis-**pelno siekimas**: paprastai verslininkas, vykdydamas veiklą, siekia pelno, tačiau kaip jau buvo pabrėžta, verslininku gali būti laikomi ir viešieji juridiniai asmenys, kurių steigimo tikslas nėra pelno siekimas. Nacionalinė teisė gali numatyti įvairius reikalavimus verslininkams: privalomą teisinę registraciją, reikalavimą įsigyti licenciją ir pan. Tačiau asmuo, faktiškai vykdęs ūkinę veiklą, nors ir neatlikęs visų privalomų veiksmų verslo pradėjimui, santykiuose su vartotoju bus laikomas verslininku ir negalės neigti vartojimo sutarties, remdamasis neatitikimu formaliems reikalavimams.

Gali kilti klausimas, ar verslininko sąvoka turi apimti tik tuos atvejus, kai verslininkas veikia kaip pardavėjas ar tiekėjas, ar apima ir tas situacijas, kaip verslininkas pats įsigyja prekes ar paslaugas iš vartotojo. „Manytina, jog verslininko sąvoka turi apimti vartojimo sutartis tiek pasiūlos, tiek paklausos pusėje, argumentuojant tuo, kad vartotojų teisių apsauga būtų susiaurinama, jei apimtų tik tas situacijas, kai verslininkas veikia kaip pardavėjas ar paslaugos tiekėjas“.⁴² Verslininku fizinis ar juridinis asmuo bus laikomas nuo verslo vykdymo pradžios. Į verslo sandorių sampratą įeina visos sutartys, tiek būdingos tam tikram juridiniam ar fiziniam asmeniui pagal jo veiklos specifiką, tiek ir jam nebūdingos, sudaromos pirmą kartą.

Daugiau klausimų kyla, kaip reiktų vertinti sutartį, kuri sudaroma tiek verslo, tiek asmeniniais tikslais, tai yra **dvigubo naudojimo tikslu** (*angl. dual use*). Kai sutartis vienu metu skirta privatiems ir verslo ar profesiniams poreikiams tenkinti, galima nustatyti, kokia sutarties dalis priskirtina kiekvienai iš šių kategorijų. Tačiau vienos sutarties atžvilgiu asmens negalima laikyti tam tikra dalimi esančiu silpnesne šalimi, kita dalimi- lygiaverčiu verslininkui. Jeigu sutartis sudaroma vartotojo verslo ar profesijos tikslu, jis turi būti laikomas esančiu tokioje pat padėtyje, kaip ir tiekėjas ir to negali paneigti faktas, kad sutartimi taip pat siekiama ir asmeninių tikslų. Taip yra nepaisant to, kuris iš sutarties sudarymo tikslų yra svarbesnis, jei tik jie abu yra reikšmingi. Todėl asmuo, sudarantis sutartį siekdamas iš dalies su jo verslu ar profesija susijusių ir iš dalies nesusijusių tikslų negali remtis teikiama išimtaine apsauga, nebent su verslu ar

⁴¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Justitia. Vilnius 2003. P. 23

⁴² Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Monografija, Vilnius 2009.123 p.

profesija susijęs sutarties tikslas būtų *nereikšmingas*. *Gruber* byloje⁴³ buvo nagrinėjamas klausimas dėl ūkininko *J. Gruber* ir Vokietijos įmonės *Bay Wa AG* sudarytos sutarties, susijusios su fermos, naudojamos verslo ir privačiais tikslais, stogo perdengimo čerpėmis, priskyrimo vartojimo sutartims. Kai sutartis sudaroma *dvigubo naudojimo tikslu*, t. y. tiek verslo, tiek asmeniniams tikslams, teismas, atsižvelgdamas į pateiktus įrodymus ir kitas bylos aplinkybes, turi nuspręsti, ar sutartimi buvo siekiama patenkinti asmens poreikius, kurie nėra susiję su jo verslu, arba jei tai susiję su verslu- kiek tas santykis yra reikšmingas. Tik jei sutartis *visiškai nereikšmingai* susijusi su asmens vykdomu verslu, ETT pripažintų tokią sutartį vartojimo sutartimi. *Giuliano/Lagarde* ataskaitoje siūloma sutartį, sudarytą dvigubo naudojimo tikslu, laikyti vartojimo sutartimi, jei viena šalis *žymiu mastu* veikia už verslo ar profesinės veiklos ribų. Kiti teisės mokslininkai siūlo vartojimo sutartimi laikyti sutartį, jei asmuo veikia *visą pirmą* už savo verslo ribų.⁴⁴

Jei padaroma išvada, kad sudarant sutartį nebuvo siekta su verslu ar profesija glaudžiai susijusio tikslo, ji turėtų būtų priskiriama vartojimo sutarčių kategorijai. Tokiu atveju sunkumų kiltų tik tada, jei, nepaisant tokios išvados, tiekėjas, remdamasis susijusiomis aplinkybėmis, vis dėlto turėjo pagrįstą priežastį manyti, kad klientas sudarė sutartį, siekdamas tikslo, susijusio su jo verslu ar profesija. Susiklosčius tokiai padėčiai iš vartotojo negali būti atimta galimybė pasinaudoti teikiama apsauga, nebent jis elgėsi taip, kad galima buvo padaryti aiškia išvada, jog jis veikia savo verslo ar profesijos interesais. „Jei vartotojas leidžia manyti, kad jis veikia su verslu susijusiais tikslais, kita šalis- verslininkas- veikia sąžiningai, laikoma, kad asmuo atsisakė jo, kaip vartotojo apsaugos.“⁴⁵ Tokia situacija susidarytų, jei, tarkime, asmuo užsakytų prekes ar paslaugas naudodamas verslo blankus ir neperspėtų tiekėjo, jog veikia už verslo ribų.

Apibendrinant pirmąją darbo dalį, pabrėžtina, kad šiuo metu teisiniame reglamentavime vyrauja pakankamai formalūs vartotojo sampratos požymiai, dėl to galima kelti probleminių klausimų, ar visada teisė pasiekia deklaruojamą tikslą- apsaugoti silpnesnę vartojimo sutarties šalį, siekiant pašalinti šalių derybinės galios skirtumus. Ko gero, ne visada. Tačiau pažymėtina, kad toks teisinis reglamentavimas turi ir privalumų- esant daugiau formalių, nei subjektyvių kriterijų, užtikrinamas civilinių santykių nuspėjamumas.

⁴³ Case C-464/01 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001J0464:EN:HTML> Prisijungimo laikas: 2010-06-14.

⁴⁴ Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Monografija, Vilnius 2009.p. 101.

⁴⁵ Gen. Advokato F. G. JACOBS 2004 m. rugsėjo 16 d. išvada <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001C0464:LT:HTML> Prisijungimo laikas: 2010-06-15.

2. Vartojimo sutarčių sudarymo procesas: oferta ir akceptas

2.1. Sutartis, kaip šalių susitarimas

Analizuojant termino „*sutartis*“ kilmę, teisės doktrinoje ko gero dažniausiai sutinkama nuomonė, kad „*sutarties*“ pavadinimas yra kilęs iš žodžio „*susitarimas*“. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas sutartį įvardija kaip „susitarimą, sugyvenimą; dviejų ar daugiau susitarimą dėl ko nors“⁴⁶. Įvairiose teisės sistemose galima rasti skirtingų sutarties apibrėžimų, tačiau dauguma jų sutartį aiškina per jau minėtą „susitarimo“ sąvoką. Prancūzijos Civilinio kodekso 1101 str. sutartį apibrėžia kaip „susitarimą, kurio pagrindu vienas ar keli asmenys įsipareigoja ką nors duoti, ką nors padaryti ar ko nors nedaryti kitam asmeniui ar asmenims“⁴⁷. Italijos Civilinio kodekso 1321 str. sutartį apibrėžia kaip „dviejų asmenų susitarimą, kuriuo sukuriama, reguliuojama arba nutraukiami teisiniai tų asmenų santykiai“⁴⁸. Tačiau reikia pažymėti, kad ne bet koks susitarimas bus laikomas sutartimi, vienoks susitarimas bus laikomas sukuriančiu šalims teises ir pareigas, kitas bus laikomas teisiškai neįpareigojančiu, todėl reikia išskirti specifinius susitarimo požymius. Egzistuoja įvairios teorijos, aiškinančios sutarties reikšmę ir jos privalomumą, prof. V. Mikelėnas išskyrė septynias tokias teorijas⁴⁹. Šiame darbe remsimės, turbūt, labiausiai paplitusia, šiuolaikinėje sutarčių teisėje visuotinai pripažįstama *konsensualizmo* teorija. Remiantis šia teorija, sutartis laikoma sudaryta, esant šalių bendram susitarimui, konsensusui sukurti, pakeisti ar nutraukti tarpusavio teises ir pareigas. Konsensualizmas- formalizmo, reikalaujančio šalių valios išorinės išraiškos formos, priešingybė. Formalizmas reikalauja šalių susitarimą išreikšti tam tikra objektyvia forma. Taigi pagal konsensualizmo teoriją sutartiniais santykiams atsirasti pakanka veiksmų šalių susitarimo, jų valios sutapimo. Visuotinai pripažįstama, kad šiuolaikinei sutarčių teisei yra būdingas konsensualizmas. Jis yra įtvirtintas UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principuose⁵⁰, Vienos konvencijoje dėl tarptautinių sutarčių teisės⁵¹, taip pat ir LR Civiliniame kodekse⁵². Dar RTFSR Civilinio kodekso⁵³ 130 str. įtvirtinta, kad „Sutartis laikoma sudaryta, kada šalys išreiškia viena antrai <...> *sutikimą* visais esminiais jos punktais. Kiekvienu atveju esminiais pripažįstama: sutarties dalykas, kaina,

⁴⁶ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Lietuvių kalbos institutas. Vilnius, 2000. p. 785.

⁴⁷ Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilniaus universitetas. Vilnius, 2009. p. 117.

⁴⁸ Ten pat. p. 117.

⁴⁹ V. Mikelėnas išskyrė konsensualizmo, valios, pažado arba moralinio įsipareigojimo, šalių autonomijos, pasitikėjimo, ekonominę ir socialinę teorijas, aiškinančias sutarties esmę ir jos privalomumą. Mikelėnas V. Sutarčių teisė. 18 p.

⁵⁰ <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/blackletter2004-english.pdf> Prisijungimo laikas: 2010-11-05.

⁵¹ Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės// Valstybės žinios, 2002-02-06, Nr. 13-480

⁵² LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.154 str. 1 d.

⁵³ RTFSR Civilinis kodeksas. Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla. Vilnius, 1954. 57 p.

terminas, taip pat visi tie punktai, dėl kurių, pagal išankstinį vienos iš šalių pareiškimą, buvo susitarta.“ Taigi Civilinis kodeksas sutarties sudarymo momentą siejo su šalių susitarimu dėl esminių sutarties sąlygų. Panašus teisinis reglamentavimas yra ir dabartiniame Civiliniame kodekse.⁵⁴ Gali kilti klausimas, kas yra laikoma esminėmis sutarties sąlygomis. Šiuo metu galiojančiame Civiliniame kodekse nėra išsamaus sąrašo, kokios sąlygos yra laikomos esminėmis, kurios antraeilėmis sutarties sąlygomis. Visada esminė sutarties sąlyga yra susitarimas dėl sutarties dalyko. Taip pat tam tikrų rūšių sutarčių esmines sąlygas gali nustatyti įstatymas.⁵⁵ Esmines sąlygas gali nustatyti šalys tarpusavio susitarimu: „Jeigu derybų metu viena iš šalių pareiškia, kad sutarties ji nelaikys sudaryta tol, kol nebus susitarta dėl tam tikrų sąlygų, arba tol, kol susitarimas nebus atitinkamai įformintas, sutartis laikoma nesudaryta tol, kol šalys dėl tų sąlygų nesusitaria arba savo susitarimo atitinkamai neįformina.“⁵⁶ Taigi sutartis laikoma sudaryta ir sukuria šalims teises ir pareigas, kai susitariama dėl esminių sutarties sąlygų. Esminės sutarties sąlygos pasižymi dviem požymiais- būtinumu ir pakankamumu. *Būtinumo* požymis reiškia, kad be esminių sąlygų sutarties išvis negali būti. Kol šalys nesusitarė dėl visų esminių sąlygų, sutarties nėra, yra ikisutartiniai santykiai. *Pakankamumo* požymis reiškia, kad jei šalys susitaria dėl visų esminių sutarties sąlygų, sutartis laikoma sudaryta, nors susitarimas dėl antraeilių sąlygų ir atidėtas.⁵⁷ Taigi sutartis laikoma sudaryta, kai šalys susitaria dėl esminių sutarties sąlygų, o jos gali skirtis priklausomai nuo sutarties rūšies, įstatymų ar šalių susitarimo. Svarbu paminėti, kad minėtos taisyklės negalioja realinėms sutartims, kadangi tokios sutartys laikomos sudaromomis nuo daikto perdavimo momento, taip pat ir tokioms sutartims, kurioms įstatymas numato privalomą reikalavimą susitarimą sudaryti tam tikra forma (pvz., notariškai).

Apibendrinant, galima teigti, kad sutartimi laikomas šalių susitarimas dėl jų tarpusavio civilinių teisinių santykių sukūrimo, pakeitimo ar nutraukimo. Norint, kad būtų pasiektas susitarimas ir sudaryta sutartis, būtina, kad viena šalis pasiūlytų sudaryti sutartį (pateiktų ofertą), o kita šalis su tokiu pasiūlymu sutiktų (pateiktų akceptą). Vartojimo sutarčių sudarymas pateikiant ofertą ir akceptą bus analizuojama kitame šio darbo skyriuje.

2.2. Ofertos sampratos analizė

2.2.1. Ofertos sąvoka, bendrieji požymiai

⁵⁴ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.162 str. 2 d.

⁵⁵ Pvz. LR CK 6.397 str. 1 d. nekilnojamojo daikto pirkimo- pardavimo sutarties esmine sąlyga laiko kainą.

⁵⁶ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.181 str. 3 d.

⁵⁷ Papijanc V. Sutarčių turinys: standartinės sutarčių sąlygos// Vadovo pasaulis. Nr. 9, 2002. p. 57.

LR Civilinis kodeksas pateikia tokį sutarties apibrėžimą: „Sutartis sudaroma pateikiant pasiūlymą (oferta) ir priimant pasiūlymą (akceptas) arba kitais šalių susitarimą pakankamai įrodančiais veiksmais“⁵⁸. Taigi oferta laikomas pasiūlymas sudaryti sutartį. Įvairių šalių teisėje ofertos sąvoka pateikiama panašiai. Štai Rusijoje oferta laikomas „pasiūlymas sudaryti sutartį, pagal visas joje nurodytas sąlygas“⁵⁹. LR civiliniame kodekse įtvirtinta tokia ofertos sąvoka⁶⁰: „Pasiūlymas sudaryti sutartį laikomas oferta, jeigu jis pakankamai apibūdintas ir išreiškia oferento ketinimą būti sutarties saistomam ir įsipareigojančiam akcepto atveju“. Ši nuostata praktiškai identiška ofertos sampratai, įtvirtintai UNIDROIT tarptautinių komercinių principų 2.1.2. straipsnyje⁶¹. Taip pat oferta gali būti apibrėžiama kaip ofertos davėjo (*angl. offeror*) pareiškimas ofertos gavėjui (*angl. offeree*), išreikštas žodžiu, raštu ar elgesiu, apie ketinimą būti sutarties saistomam, kai tik sutartis bus akceptuojama pagal nurodytas sąlygas.⁶² „Ofertą sudaro apibrėžtas pažadas būti įpareigotam, jei atitinkamos sąlygos priimamos.“⁶³ „Oferta- tai pasiūlymas, turintis kai kurių individualizuojančių požymių ir sukeliantis įstatymo numatytus teisinius padarinius tiek asmeniui, pateikiančiam tą pasiūlymą (oferentui), tiek ir asmeniui, kuriam pasiūlymas yra skirtas (akceptantui).“⁶⁴ Apibendrinant pateiktas sąvokas, galima teigti, kad įvairiuose apibrėžimuose oferta laikomas oferento *pasiūlymas, pareiškimas, pažadas* sudaryti sutartį pagal ofertoje nurodytas sąlygas. Dažniausiai sutinkama ir, manytina, teisingausia pozicija, ofertą laikyti pasiūlymu. Tokią poziciją autorė palaiko dėl ankstesniame šio darbo skyriuje analizuotų sutarties, kaip susitarimo savybių, būtent, kad susitarimas pasiekiamas vienai šaliai pateikiant *pasiūlymą*, kitai šaliai išreiškus sutikimą. Dėl šių aplinkybių, ofertai apibūdinti labiau tinkamas terminas, yra pasiūlymas; šią sąvoką ir vartosime šiame darbe.

Kadangi sutarties sudarymas sukelia reikšmingus padarinius abiem šalims, įstatymai kelia griežtus reikalavimus ofertos turiniui ir jos pareiškimui. Oferta yra valios išraiškos aktas, joje atsispindi valia asmens, norinčio sudaryti sutartį su vienu ar keliais asmenimis. Oferentas turi suvokti ofertos teisinius padarinius ir turėti ketinimą sukurti teisinius santykius. Teisinė ofertos prigimtis- tai vienašalis sandoris, kuriuo siekiama sukurti civilines teises ir pareigas. „Oferta yra vienašalis sandoris, kuriuo siūloma sudaryti sutartį“.⁶⁵ Yra autorių, kurie šiai

⁵⁸ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.162 str. 1 d.

⁵⁹ Юридическая энциклопедия. Юринформцентр. Москва, 1995p. 199.

⁶⁰ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.167 str. 1 d.

⁶¹ Pastaba: kadangi UNIDROIT principai vartojimo sutartyse netaikomi, jais šiame darbe remiamasi tik kaip pagalbine priemone.

⁶² Contract Law. Mindy Chen- Wishart. Oxford University Press. Second Editon. 2008. 69 p.

⁶³ Vainauskas A. Ofertos sąvoka// Justitia Nr. 4, 1996. p. 10.

⁶⁴ Imbrasienė D., Baranauskas E. ir kiti. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius 2006, p. 119.

⁶⁵ LAT CBS 2009 m. gegužės 5 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-168/2009.

nuomonei prieštarauja, ofertą laikydami dvišalės sutarties sudėtine dalimi.⁶⁶ Galime išskirti tokius ofertos požymius:

- Oferta yra siūlymas;
- Oferta turi būti aiškiai apibrėžta;
- Iš ofertos turinio turi būti aiškus siūlančiosios šalies ketinimas sudaryti sutartį.

Pirmiausia, oferta yra laikomas *siūlymas* sudaryti sutartį, kuris gali būti išreikštas įvairia forma: raštu, žodžiu, konkludentiniais veiksmais. Teisiniu požiūriu oferta gali būti vertinama kaip vienašalis sandoris. Oferta gali būti pareikšta žodžiu, šalims tiesiogiai komunikuojant. Rašytinė oferta gali būti suformuluota kaip atskiras dokumentas, tačiau ja taip pat gali būti pripažintas sutarties projekto, standartinių sutarties sąlygų nusiuntimas kitai šaliai. Oferta gali būti aiški arba numanoma. Prancūzijoje oferta yra laikoma *aiškia*, jei tokiomis pat aplinkybėmis bet kuris protingas žmogus tai suprastų kaip kvietimą sudaryti sutartį. „Oferta gali būti *numanoma* iš šalies elgesio: pavyzdžiui, prekybos centre pirkėjas padėdamas prekes ant prekystalio kasoje išreiškia numanomą ofertą pirkti prekes.“⁶⁷

Antra, ofertai būdingas *apibrėžtumas*– ofertos turinys turi būti toks aiškus ir apibrėžtas, kad ją gavusi šalis apsispręsti sudaryti sutartį gali remdamasi vien ofertos turiniu, be kitos reikalingos informacijos, taigi ofertoje turi būti nurodytos visos esminės sutarties sąlygos. Ofertos apibrėžtumo požymis aiškinamas ta aplinkybe, kad su ofertos priėmimu sudaroma sutartis, todėl būtina, kad būsimos susitarimo sąlygos būtų aiškiai apibrėžtos prieš prisiimant įsipareigojimus ir nurodytos ofertoje. Oferta turi būti tokio apibrėžtumo lygio, kad asmeniui, ketinančiam sutikti sudaryti sutartį, pakaktų atsakyti „taip“. Vartojimo sutartyse ofertos apibrėžtumui teikiama išskirtinė reikšmė, kadangi norint sukurti sutartinius santykius su vartotoju, šis turi būti tinkamai supažindintas su visomis sutarties sąlygomis ir su jomis sutikti. „Kai šalys susitaria dėl visų esminių sutarties sąlygų, sutartis galioja, nors susitarimas dėl antraeilių sąlygų ir atidėtas. Kai šalys dėl antraeilių sutarties sąlygų nesusitaria, ginčas gali būti sprendžiamas teisme, atsižvelgiant į sutarties pobūdį, dispozityviasias teisės normas, papročius, teisingumo, protingumo bei sąžiningumo kriterijus“.⁶⁸ Ar oferta pakankamai apibrėžta, ar ne, yra fakto klausimas, kuris sprendžiamas atsižvelgiant į sutarties rūšį, pobūdį, sutarties šalių tarpusavio santykius ir pan. Pažymėtina, kad pasiūlymas, kuriame išdėstytos visos esminės sutarties sąlygos, gali būti nepripažįstamas oferta, jeigu jame yra nurodyta, kad pasiūlymas nėra įpareigojantis, arba kad būtina derėtis dėl papildomų sąlygų. Vartojimo sutartiniuose santykiuose paprastai pardavėjas turi pareigą aiškiai suformuluoti ofertą, jam tenka užduotis

⁶⁶ Imbrasienė D., Baranauskas E. ir kiti. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius 2006. P. 120.

⁶⁷ Contract Law. Catherine Elliott and Frances. Pearson. Longman. Fourth Editon. 2003. 10 psl.

⁶⁸ Vilniaus apygardos teismo 2010 m. gegužės 25 d nutartis byloje Nr. 2A-469-567/2010.

užtikrinti, kad vartotojas iki sutarties sudarymo būtų tinkamai informuotas apie sutarties sąlygas ir išreikštų sutikimą su jomis. „Vartotojo teisę gauti aiškią informaciją atitinka pardavėjo pareiga aiškiai formuluoti ofertą ir sutarties sąlygas“⁶⁹. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba (VVTAT) daugelyje savo nutarimų⁷⁰ yra pabrėžusi, kad vartotojas turi būti tinkamai supažindinamas su sutarties sąlygomis, kadangi negalima tokia situacija, kai vartotojas įpareigojamas vykdyti sutarties sąlygas, su kuriomis jis neturėjo realios galimybės susipažinti iki sutarties sudarymo, be teisės jų atsisakyti. Manytina, kad vartojimo sutarčių sudaryme ofertos apibrėžtumui keliami griežti reikalavimai dėl jau analizuoto silpnesnės šalies apsaugos principo įgyvendinimo. Šią prielaidą patvirtina ir Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nutarimų analizė: „Bendrovė privalo užtikrinti, kad bet kuri sutarties rašytinė sąlyga būtų išreikšta aiškiai ir suprantamai. Tuo yra siekiama apsaugoti ekonomiškai silpnesnės Sutarties šalies – vartotojo teises ir interesus.“⁷¹ Vartotojas, rinkdamasis iš kelių tiekėjų, siūlančių tam tikras prekes ar paslaugas, neretai vieną ar kitą pasirenka vien atsižvelgdamas į kainą. „Pažymėtina, kad su tam tikrais mokesčiais, įkainiais ar kainomis susijusios vartojimo sutarčių sąlygos turi esminės reikšmės vartotojui, sudarančiam sutartį su pardavėju ar paslaugų teikėju, todėl šios vartojimo sutarčių sąlygos privalo būti skaidrios.“⁷² Dėl minėtų priežasčių sudarant vartojimo sutartį ofertoje turi būti aiškiai nurodyta prekės/ paslaugos kaina.

Trečia ofertos savybė- iš jos turinio turi būti matomas siūlančiosios šalies aiškiai išreikštas ketinimas sudaryti sutartį. Ar siūlymas tikrai išreiškia oferento ketinimą sudaryti sutartį, priklauso nuo konkrečių aplinkybių. Nustatyti oferento ketinimus gali būti sudėtinga. „Ketinimai yra ne materialūs, o asmens sąmonės produktas. Kad būtų žinomi kitam asmeniui, ketinimai turi būti išreikšti materialiu pavidalu. O tai turėtų būti asmens elgesys, nesvarbu, kaip išreikštas: žodžiu, raštu ar veiksmais.“⁷³ Šalies ketinimus sudaryti sutartį galima išsiaiškinti ne tik iš pačios ofertos, bet ir atsižvelgiant į šalių derybas, ikisutartinius santykius, vėlesnį šalių elgesį ir kitas aplinkybes.

Pažymėtina, kad anksčiau teisės doktrinoje buvo išskiriami kiek kitokie ofertos požymiai. Štai „Tarybinės civilinės teisės“ vadovėlyje buvo pateikiama tokia pozicija:

1. Ofertoje turi būti nurodomos atitinkamai sutarčiai sudaryti reikalingos esminės sąlygos;

⁶⁹ L. Ratautaitė. Vartotojų teisių apsaugos Europos Sąjungos sutarčių teisėje pagrindiniai principai// Juristas Nr. 3 2009 kovas. P. 12.

⁷⁰ Pavyzdžiui, VVTAT 2006 m. liepos 10 d. nutarimas Nr. 10-111 „Dėl UAB Omnitel skaitmeninio korinio ryšio paslaugų teikimo sutarties“.

⁷¹ VVTAT 2006 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas Nr. 10-157 „Dėl VšĮ Teleradijo kompanija Hansa elektroninių ryšių paslaugų teikimo sutarties“.

⁷² VVTAT 2010 m. gegužės 4 d. nutarimas Nr. 10-308 „Dėl AB Lietuvos dujos Vilniaus filialo gamtinių dujų pirkimo- pardavimo sutarties“.

⁷³ Vainauskas A. Ofertos sąvoka// Justitia Nr. 4, 1996. p. 11.

2. Pasiūlymas turi būti skirtas tam tikram asmeniui.

„Pareiškimas dėl sutarties sudarymo, kuriame nėra nurodytų požymių, nelaikomas oferta.“⁷⁴ Taigi tuo laikotarpiu nebuvo išskiriamas požymis, reikalaujantis nustatyti oferento ketinimus įsipareigoti akcepto atveju, taip pat, priešingai nei dabartiniame reglamentavime, buvo reikalavimas, kad oferta būtų skiriama konkrečiam asmeniui. Dėl to galima daryti prielaidą, kad tuometinė civilinė teisė nepripažino viešosios ofertos. Viešosios ofertos klausimas bus nagrinėjamas kitame skyriuje.

Teisės doktrinoje išskiriamas svarbus ofertos požymis- ji turi būti *besąlyginė*. Iš siūlymo turinio turi būti aišku, kad sutartis bus sudaryta, jei tik siūlymas bus priimtas, nes oferentas nekelia jokių papildomų sąlygų. Pagal tai skiriama oferta ir siūlymas pradėti derybas dėl sutarties sudarymo. Jeigu ofertos gavėjas kelia papildomas sąlygas ofertai, tai jau bus laikoma priešpriešine oferta. „Mėginant papildyti arba keisti ofertos sąlygas, akceptas paverčiamas nauja oferta, o pirminė oferta laikoma atmesta. Tai vadinama „veidrodžio“ principu.“⁷⁵ Pažymėtina, kad reikia skirti priešpriešinę ofertą nuo prašymo pateikti informaciją. Tarkime, jei derybose dėl daikto pirkimo- pardavimo sutarties sudarymo yra klausama dėl galimybės prekę pirkti išsimokėtinai, tai būtų laikoma ne nauja oferta, o prašymu pateikti informaciją apie sutarties sąlygas. Ofertos apibrėžtumo ir ketinimo įsipareigoti reikalavimai padeda atskirti ofertą nuo šalių derybų ar kvietimo derėtis.

Svarbu skirti ofertą ir kvietimą pareikšti ofertą. Prekės, pažymėtos kainomis, parduotuvės lentynoje arba vitrinoje, daugumoje valstybių laikomos ne oferta, o kvietimu pareikšti ofertą. Šiuo pagrindu Didžiojoje Britanijoje buvo priimtas išteisinamasis nuosprendis *Fisher v. Bell* byloje (1960 m.), kurioje asmuo buvo kaltinamas siūlymu parduoti draudžiamas prekes. Kadangi spyruoklinių peilių (angl. *flick- knife*), kurių prekyba draudžiama, demonstravimas parduotuvės vitrinoje, pažymėjus kainą, buvo laikomas tik kvietimu pareikšti ofertą, teismas asmenį išteisino. Analogiškai *Partridge v. Crittenden* byloje (1968 m.) teismas atmetė kaltinimą asmeniui dėl neteisėto siūlymo parduoti laukinius, saugomos rūšies paukščius, kadangi reklamą turguje „*Bramblefinsh* paukščiai, po 25 svarus“ laikė ne oferta, o kvietimu pareikšti ofertą.⁷⁶ Tam tikrais atvejais sunku atskirti, kur yra oferta, kur kvietimas pateikti ofertą. Jeigu asmuo, perskaitęs restorano meniu, kuris pateikiamas prie įėjimo, pasirenka būtent tą restoraną, gali atrodyti, kad taip oferta akceptuojama. Tačiau restorano viduje padavėjas pateikia kitą meniu, iš kurio asmuo renkasi patiekalą. Tačiau ar meniu apskritai gali būti laikomas oferta?

⁷⁴ Tarybinė civilinė teisė. Pirmoji dalis. Vilnius, 1975. p. 335.

⁷⁵ Vainauskas A. Sutarčių sudarymas// Justitia Nr. 2, 1996. p. 14.

⁷⁶ Contract Law. Catherine Elliott and Frances Quinn. Pearson. Longman. Fourth Edition. 2003, 12 p.

Galimą atsakymą pateikia Bendrosios teisės doktrinoje sutinkama nuomonė, kad meniu laikytinas tik kvietimu pareikšti ofertą.⁷⁷

Konsensualizmo principas lemia aplinkybę, jog sutarčiai sudaryti pakanka šalių susitarimo. Kartais kyla problemų, kai jau sudarius sutartį, šalys tarpusavyje nesutaria dėl kai kurių neaiškių sutarties sąlygų arba apskritai dėl sutarties sudarymo fakto. Šioje situacijoje teisės doktrina į pagalbą pasitelkia dvi teorijas- subjektyviają ir objektyviają. Bendrojoje teisėje pripažįstamas tam tikras *testas*, kurio dėka aiškinamasi sutarties šalių ketinimai. Yra du galimi variantai:

- **Subjektyvusis** testas, kurio pagalba bandoma aiškintis, ką šalys turėjo omenyje sudarydamos sutartį, t.y. bandant suprasti tikruosius šalių ketinimus;
- **Objektyvusis** testas, kurio esmė- aiškintis, kaip protingas asmuo analogiškoje situacijoje interpretuotų sutarties sąlygas pagal konkrečias aplinkybes.

Didžiojoje Britanijoje pirmenybė paprastai teikiama *objektyviajam* testui, dėl toliau minimų aplinkybių:

1. **Prieinamumas.** Sunkiai įsivaizduojama, kaip pagal subjektyvų testą galima išsiaiškinti kito žmogaus tikruosius ketinimus, išsiaiškinti, ką jis turėjo omenyje;
2. **Apgaulės galimybės išvengimas.** Subjektyvus testas suteikia galimybę piktnaudžiauti, teigti sau palankesnius faktus;
3. **Teisinis tikrumas, teisėtų lūkesčių apsauga.** Subjektyvus testas į teisinius santykius įvestų tam tikrą sumaištį ir nestabilumą, nes viena šalis negali tikėtis, kaip bus interpretuojama jų sudaryta sutartis, ir ką priešinga šalis pareikš, neva turėjusi omenyje“.⁷⁸

Bendrosios teisės sistemos šalyse pirmenybė teikiama objektyviajam testui, kaip atspindinčiam protingo asmens elgesį analogiškoje situacijoje. „Taigi objektyvusis testas neleidžia šaliai ginčyti sutarties sąlygų, teigiant, kad jis turėjo omenyje X, nors iš jo elgesio atrodė, jog jis turi omenyje Y. Šis testas nerodo, kaip hipotetiškas stebėtojas interpretuotų kitos šalies elgesį, jis rodo, kaip sąžiningas ir atsakingas asmuo stebėtojo vaidmenyje tai interpretuotų.“⁷⁹ Taigi bendrosios teisės sistemos šalyse vyrauja *objektyvistinė* teorija, tačiau tam tikrais atvejais taikoma *subjektyvistinė* teorija. **Pirma**, subjektyvistinei teorijai taikoma pirmenybė, jei ofertos gavėjas žino, kad oferentas klysta dėl ofertos sąlygų. **Antra** situacija, kai taikoma subjektyvistinė teorija yra kai pasiūlymo gavėjas yra kaltas dėl oferento padarytos klaidos.

⁷⁷ Contract Law: Text, Cases and Materials. P. 53.

⁷⁸ Mindy Chen- Wishart. Contract Law. Oxford University Press. Second Editon. 2008. P. 54-55.

⁷⁹ Ten pat, 69 p.

Vadovaujantis objektyviuoju metodu, siūlymas, kurį protingas žmogus tokioje pat situacijoje būtų suvokęs kaip siūlymą sudaryti sutartį, pripažįstamas oferta. Pavyzdžiu galėtų būti *Moran v. University College Salford*⁸⁰ byla. Suklydus raštinės darbuotojui, asmeniui, pretenduojančiam į koledžo vietą, buvo išsiųstas pranešimas, kad jis priimtas. Šiam atvykus, buvo paaiškinta, jog įvyko klaida ir jis iš tikrųjų nepriimtas. Teismas sprendime pasisakė, jog analogiškomis aplinkybėmis bet kuris protingas žmogus tokį pranešimą būtų palaikęs oferta, ir kadangi siūlymas buvo priimtas, sutartis laikoma sudaryta.

Pažymėtina, kad Lietuvoje, priešingai nei anglosaksų teisinės sistemos šalyse, sutarčių aiškinime pirmenybė teikiama subjektyviajam metodui. LR Civiliniame kodekse⁸¹ įtvirtinta, kad aiškinant sutartį pirmiausia turi būti aiškinamasi tikrieji šalių ketinimai, o ne vien remiamasi pažodiniu sutarties tekstu. Jei tikrųjų šalių ketinimų nustatyti neįmanoma, sutartis aiškinama atsižvelgiant į tai, kokią prasmę tokiais pat aplinkybėmis jau būtų suteikę analogiški šalims protingi asmenys.

2.2.2. Ofertos galiojimo laikas

Kadangi akceptavus ofertą yra sukuriamą abi šalys įpareigojanti sutartis, svarbu aiškiai išskirti, ar oferentui privalomas jo pateiktas pasiūlymas ir kokiomis sąlygomis bei iki kokio momento šis siūlymas gali būti atšauktas. Šiuo klausimu pasaulyje priklausomai nuo teisinės sistemos galimi trys skirtingi variantai: silpniausiai oferentas yra susietas anglosaksų teisės sistemoje, stipriausiai – vokiškoje, o romaniškoji teisės sistema užima tarpinę poziciją. „Bendrojoje teisėje tokia situacija egzistuoja dėl *consideration* (priešpriešinio patenkinimo) teorijos, t.y. sutarčių sudarymo teisės principo, pagal kurį, prievolinis įsipareigojimas pradeda galioti, jeigu įgaliotasis asmuo atliko arba pažadėjo priešpriešinį patenkinimą, arba jeigu akceptas išreiškiamas specialiu dokumentu (*deed*). Taigi kadangi dažniausiai siūlymas sudaryti sutartį pateikiamas be adresato priešpriešinio patenkinimo ir neatitinka *deed* formos, oferentas paprastai su savo siūlymu prievole nėra susietas“.⁸² Vokiškojoje sistemoje galioja bendra taisyklė, kad oferta paprastai negali būti atšaukiama. Romaniškoji teisės sistema, kuriai priskirtina ir Lietuva, užima tarpinę poziciją. Svarbu skirti ofertos įsigaliojimą, panaikinimą, atšaukimą ir galiojimo pasibaigimą.

- **Ofertos įsigaliojimas**

⁸⁰ <http://www.btinternet.com/~akme/stdtl016.html> Prisijungimo laikas: 2010-11-12.

⁸¹ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.193 str.

⁸² Zweigert K., Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Eugrimas. Vilnius, 2001. P. 301.

LR civilinio kodekso 6.168 straipsnis reglamentuoja ofertos įsigaliojimo laiką. Ofertos įsigaliojimas siejamas su momentu, kai ją (ofertą) gauna akceptantas. Šia norma įtvirtintas *receptijos* principas, reiškiantis, jog teisinę galią oferta įgyja tik kai ją gauna adresatas.

- **Ofertos panaikinimas**

Oferta, kol jos negavo adresatas, nėra įsigaliojusi, todėl gali būti panaikinama. „Ofertą, net ir neatšaukiamą, oferentas gali *panaikinti*, jeigu pranešimą apie jos panaikinimą adresatas gauna anksčiau negu ofertą arba kartu su ja“.⁸³ Naudojantis tam tikromis technologijomis (pvz. elektroniniu paštu), vienu metu gauti ofertą ir jos panaikinimą praktiškai neįmanoma. Tokiu atveju laikoma, kad oferta ir pranešimas apie jos panaikinimą gauti kartu, jei juos skiria tik labai trumpas laiko tarpas.

- **Ofertos atšaukimas**

Kai ofertą gauna adresatas, ji laikoma įsigaliojusia. Įsigaliojusi, bet dar neakceptuota oferta gali būti *atšaukiama* CK 6.169 str. numatyta tvarka. „Kol sutartis nesudaryta, ofertą galima atšaukti, jeigu pranešimą apie jos atšaukimą akceptantas gauna prieš išsiųsdamas akceptą“. Taigi akceptanto gauta oferta negali būti panaikinama, tačiau iki akceptavimo ji gali būti atšaukiama. Pažymėtina, kad jeigu ofertoje nurodytas akceptavimo terminas, arba nurodyta, kad ji neatšaukiama, tokiu atveju įsigaliojusios ofertos atšaukimas tampa nebeįmanomas. Negalima atšaukti ir tokios ofertos, kurią akceptantas turėjo protingą pagrindą laikyti neatšaukiama ir ja remdamasis, atitinkamai veikė (pvz. atliko paruošiamuosius darbus sutarties vykdymui).⁸⁴ „Pagal Vokietijos civilinį kodeksą oferentas yra „susietas“ su savo siūlymu jo nustatytu terminu, o jei toks terminas nėra nustatytas- protingu terminu. Vadinasi, oferentas negali atšaukti siūlymo iš anksto ir atšaukimas, jei jis įvyksta, sukelia ne tik pareigą atlyginti žalą, bet ir teisiškai yra negaliojantis. Tokia nuostata iš esmės galioja Šveicarijoje, Austrijoje, Graikijoje ir Portugalijoje“.⁸⁵ Bendrojoje teisėje numatyta galimybė atšaukti įsigaliojusią ofertą, tačiau atšaukimui keliama tam tikri reikalavimai. **Pirma**, apie ofertos atšaukimą turi būti tinkamai ir laiku pranešta akceptantui. **Antra**, jeigu akceptantas pakeičia adresą, neperspėjęs oferento, ofertos atšaukimas senuoju adresu laikomas išsiųstu tinkamai. **Trečia**, apie ofertos atšaukimą nebūtinai turi pranešti pats ofertentas, gali būti, kad apie tai akceptantas sužino iš trečiojo patikimo asmens.⁸⁶ Oferta turi būti atšaukiama paprastai tuo pačiu būdu kaip ir buvo paskelbta. Jei buvo paskelbta vieša oferta, tarkime, laikraštyje, siūlant atlyginimą už pamesto daikto grąžinimą, ofertos atšaukimas turi būti padarytas tokiu pat būdu, kaip ir oferta paskelbta. Šiuo atveju netaikomas reikalavimas, kad apie atšaukimą sužinotų ofertos gavėjai.

⁸³ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.168 str. 2 d.

⁸⁴ Ten pat. 6.169 str. 2 d.

⁸⁵ Zweigert K., Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Eugrimas. Vilnius, 2001. P. 305.

⁸⁶ Contract Law. Catherine Elliott and Frances Quinn . Pearson. Longman. Fourth Editon. 2003, 17 p.

- **Ofertos galiojimo pabaiga**

Ofertos galiojimą panaikina akceptanto atsisakymas priimti ofertą, taip pat ir priešpriešinė oferta. Jeigu asmuo A išreiškia siūlymą asmeniui B pirkti jo automobilį už 10 000 Lt, o asmuo B išreiškia ketinimą pirkti minėtą automobilį už 8000 Lt, tai bus laikoma pirminės ofertos atmetimu ir naujos ofertos pareiškimu. Jei asmens B oferta atmetama, jis gali reikalauti parduoti automobilį už 10 000 Lt, tačiau asmuo A nėra įpareigotas sutikti, nes jo išreikšta pirminė oferta jo nebesaisto sudaryti sutartį.

Nėra visiškai aišku, ar oferta turi baigtis, jei oferentas miršta. Bendrojoje teisėje vyrauja nuomonė, jei sutartis yra asmeninio pobūdžio ir susijusi su oferento asmenybe, jo mirtis lemia ofertos pabaigą. Kitu atveju, jei tai ne asmeninio pobūdžio sutartis, jei oferentas miršta, o akceptantas apie tai nežinodamas išsiunčia akceptą, sutartis galėtų būti laikoma sudaryta ir įpareigojančia oferento paveldėtojus.⁸⁷ LR civilinio kodekso reglamentavimas šiuo klausimu skirtingas. 6.172 str. įtvirtinta, jog oferento ar akceptanto mirtis, bankroto bylos jam iškėlimas, likvidavimas ar neveiknumas daro pasiūlymą sudaryti sutartį negaliojantį, jeigu šie įvykiai atsirado iki akcepto gavimo. „Tokia taisyklė nustatyta todėl, kad pagal LR civilinio kodekso 6.173 straipsnio 2 dalį akceptas sukelia teisinių padarinių, kai jį gauna oferentas.“⁸⁸ Manytina, kad Lietuvos teisinei sistemai toks reglamentavimas yra tinkamas, kaip atitinkantis recepcijos principą.

„Oferta netenka galios, kai atsisakymą ją akceptuoti gauna oferentas arba per nustatytą terminą negauna atsakymo“⁸⁹. Pažymėtina, kad ofertos atmetimas gali būti tiesioginis ir netiesioginis. **Netiesioginiu** ofertos atmetimu galima būtų laikyti akceptanto atsakymą į ofertą, kuriame būtų pakeitimų, papildymų, ribojimų (nauja oferta). **Tiesioginiu** ofertos atmetimu laikoma bet koks akceptanto atsakymas, įrodantis jo nenorą sukurti sutartinius santykius pasiūlytomis sąlygomis. Ofertos galiojimo termino pasibaigimą gali lemti ir kitos aplinkybės. Tarkime, jeigu pareiškiamą oferta dėl tam tikro daikto pirkimo- pardavimo, o tas daiktas yra sugadinamas arba žūva, laikoma, kad oferta pasibaigė.⁹⁰

Adresatui gavus ofertą, ji įsigalioja, tačiau jei ji nei akceptuojama, nei atmetama, nėra aišku, kiek laiko ji dar saisto oferentą. Autorės nuomone, šį klausimą būtina detaliau analizuoti dėl teisinio tikrumo principo užtikrinimo civiliniuose teisiniuose santykiuose, kad nesusidarytų situacijos, kai oferentas yra įpareigotas ofertos neprotingai ilgą laiko tarpą. LR civiliniame

⁸⁷ Contract Law. Catherine Elliott and Frances Quinn . Pearson. Longman. Fourth Editon. 2003. 16 p.

⁸⁸ LR civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. 218 p.

⁸⁹ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6. 170 str.

⁹⁰ R. Tatol. Sutarčių sudarymas: oferta ir akceptas.

<http://www.ecovis.lt/Files/File/R.Tatol.%20Sutar%C4%8Di%C5%B3%20sudarymas.ViP%202007%20Nr.%204.pdf>
f Prisijungimo laikas: 2010-01-18.

kodekse⁹¹ įtvirtinta, kad kai nenurodytas akceptavimo terminas, turi būti akceptuojama per *protingą terminą*, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, tarp jų ir į šalių naudojamų ryšio priemonių galimybes. Bendrosios teisės šalių doktrinoje taip pat pažymima, kad kai ofertoje nenurodytas jos galiojimo terminas, ji galioja protingą terminą (angl. *reasonable length of time*). Kadangi sąvoka „protingas terminas“ yra sąlyginė, kiekvienu konkrečiu atveju turi būti atsižvelgiama į objektyvias aplinkybes: šalių komunikavimo būdą, sutarties objektą ir kitas reikšmingas aplinkybes. Pavyzdžiui, oferta dėl greitai gendančių produktų, dėl daiktų, kurių kaina dažnai keičiasi, turi būti akceptuojama per trumpą laiko tarpą. Pasiūlymas pirkti išpardavimo prekes gali trukti trumpiau nei valandą. Taigi priklausomai nuo daikto savybių ir kitų aplinkybių ofertos galiojimo laikas gali skirtis. Ar oferta akceptuota per protingą terminą, kiekvienu konkrečiu atveju gali spręsti teismas. Pavyzdžiui, *Ramsgate Victoria Hotel v. Montefiore* (1866) byloje teismas išreiškė poziciją, kad 5 mėnesių terminas akcijų pirkimui nėra „protingas“, kadangi akcijų kaina yra greitai kintanti, tokią ofertą reikia akceptuoti per trumpesnį terminą.⁹² Dabartiniame civiliniame kodekse įtvirtinta norma, kad oferta, pareikšta šalims bendraujant tiesiogiai, turi būti akceptuojama nedelsiant, nebent iš aplinkybių aišku, kad gali būti akceptuojama vėliau. 1954 m. Lietuvoje galiojusiame Civiliniame kodekse taip pat buvo įtvirtinta nuostata, jog esant tiesioginiam komunikavimui, akceptuoti ofertą reikia nedelsiant. „Pasiūlymas *akivaizdoje esančiam* sudaryti sutartį, nenurodant termino atsakyti, pasiūliusįjį asmenį įpareigoja tik tuo atveju, kai kontrahentas tuojau pareiškė priėmęs pasiūlymą. Pasiūlymas telefonu laikomas pasiūlymu *esančiam akivaizdoje*.“⁹³ Minėtame kodekse buvo įtvirtinta nuostata ir dėl termino, kurį oferta įpareigoja ją pateikusį asmenį esant netiesioginiam komunikavimui tarp šalių. „Jeigu pasiūlyta sudaryti sutartį *nesančiam akivaizdoje*, nenurodant termino atsakyti, tai toks pasiūlymas pasiūliusįjį įpareigoja per laiką, *normaliai reikalingą atsakymui gauti*.“⁹⁴ Normaliai reikalingas atsakymui duoti laikas nustatomas atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes: šalis skiriantį atstumą, laiką, reikalingą pasiūlymui ir atsakymui persiųsti ir pan.⁹⁵ Dabartiniame civiliniame kodekse tiesiogiai nėra reglamentuojama, kurį laiką oferentą įpareigoja jo pateikta oferta, jei toks galiojimo terminas nenurodytas pačioje ofertoje. Ofertos pabaiga siejama tik su atsisakymu akceptuoti arba per ofertoje nurodytą akceptavimo terminą negautu atsakymu. Norint išvengti situacijų, kai oferta nei akceptuojama, nei atmetama, ir oferentas nežino, ar oferta jį vis dar saisto, ar jis gali pateikti ofertą kitam asmeniui, reiktų pateikti konkretesnius kriterijus, pagal kuriuos būtų sprendžiama, kurį laiką oferentas yra

⁹¹ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.174 str. 1 d.

⁹² Contract Law. Catherine Elliott and Frances Quinn . Pearson. Longman. Fourth Editon. 2003 14 p.

⁹³ RTFSR Civilinis kodeksas, Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, Vilnius. 131 str.

⁹⁴ Ten pat. 132 str.

⁹⁵ Tarybinė civilinė teisė. Pirmoji dalis. Vilnius, 1975. P. 336.

saistomas ofertos. Šiuo metu galime remtis tik pakankamai abstrakčia norma, reikalaujančia akceptą pateikti per protingą terminą.

2.2.3. Viešosios ofertos problematika

Viešosios ofertos teisinis reglamentavimas- vienas iš problemiškesnių šio darbo klausimų. Kai kurių šalių teisės doktrinoje nepripažįstama viešoji oferta ir sutinkamas ofertos požymis- reikalavimas, kad oferta turėtų aiškų adresatą, šį požymį siejant su romėnų teisės principu *ad incertam personam*, t.y. „ofertos negalima numesti miniai“⁹⁶. Oferta dažniausiai adresuojama konkrečiam asmeniui. Oferta, skirta neapibrėžtam asmenų skaičiui vadinama viešąja oferta. Vienose šalyse viešoji oferta pripažįstama, kitose- ne. Iš LR civilinio kodekso normų⁹⁷ galime daryti išvadą, kad Lietuvoje viešoji oferta yra pripažįstama. Rusijoje viešoji oferta taip pat pripažįstama: „Pagal bendrą taisyklę, oferta yra adresuojama tam tikram asmeniui. Oferta, kuri adresuojama neapibrėžtam asmenų ratui, vadinama viešąja (pavyzdžiui, reklama parduotuvėje apie knygų pardavimą nurodytomis kainomis)“⁹⁸. Prancūzijoje, kaip bus analizuojama vėliau, viešoji oferta nėra pripažįstama. Lietuvoje viešosios ofertos sąvoka įtvirtinta CK 6.171 str.1 d.: „Viešąja oferta laikomas visiems skirtas pasiūlymas sudaryti sutartį, taip pat prekių pažymėtomis kainomis išdėstymas parduotuvės vitrinoje ar lentynoje arba atlyginimo pažadėjimas už tam tikrų veiksmų atlikimą.“ Kadangi viešajai ofertai taikomi tokie patys reikalavimai, kaip ir individualiai ofertai, dauguma reklaminių skelbimų apie parduodamas prekes, laikytini kvietimu pareikšti ofertą, dėl to, kad neatitinka ofertai keliamo apibrėžtumo reikalavimo. CK 6.171 str. 3 d. pateiktas nebaigtinis sąrašas, kas paprastai nelaikoma viešąja oferta: kainoraščiai, prospektai, katalogai, tarifai ir kita informacinė medžiaga. Taigi galioja bendroji taisyklė, kad informacinė medžiaga apie prekes ir paslaugas nėra laikoma viešąja oferta. Šios taisyklės išimtis gali numatyti įstatymai. Tokios išimties pavyzdys- LR Civilinio kodekso 6.352 str. 1 d.: „Daiktų nurodymas reklamoje, visiems skirtuose kataloguose ar aprašymuose laikomas viešąja oferta, jeigu yra nurodytos esminės pirkimo- pardavimo sąlygos.“ Dėl minėtų priežasčių, galime teigti, kad *vartojimo* pirkimo- pardavimo santykiuose oferta stipriau sieja oferentą ir kiekvienas pasiūlymas, kuriame nurodytos esminės pirkimo- pardavimo sąlygos reikš ofertą ir akcepto atveju įpareigos. Civilinio kodekso 6.352 straipsnio 2 d. „Daiktų išdėstymas vitrinose, ant prekystalio ar kitose jų pardavimo vietose, taip pat daiktų pavyzdžių demonstravimas arba informacijos apie parduodamus daiktus pateikimas (aprašymai, katalogai,

⁹⁶ Civilinė teisė. Prievolių teisė. P. 121.

⁹⁷ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.167 str. 2 d., 6.171 str.

⁹⁸ Юридическая энциклопедия, р. 199.

nuotraukos ir kt.) jų pardavimo vietoje laikomi viešąja oferta nepaisant to, ar nurodyta jų kaina arba kitos pirkimo- pardavimo sutarties sąlygos, išskyrus atvejus, kai pardavėjas aiškiai ir nedviprasmiškai nurodo, kad tam tikri daiktai nėra skirti parduoti”. Ši teisės norma, manytina, gali būti kritikuotina, kadangi pardavėją įpareigoja nuolat stebėti asortimentą, nes bet kuris pirkėjas- vartotojas gali reikalauti parduoti tam tikrą prekę pagal katalogą ir pardavėjo atsisakymas reikš pažeidimą. Pažymėtina, kad siekdami išvengti tokių situacijų, kataloguose ir aprašymuose verslininkai nurodo, jog prekių kiekis yra ribotas. Nors ši norma kritikuotina, tačiau kita vertus, jos atsisakius, galimas pardavėjų piktnaudžiavimas, siekiant pritraukti pirkėjus.

Taigi Lietuvoje prekių išdėstymas parduotuvių lentynose yra laikomas viešąja oferta. „Šiuo atveju sutikimas sudaryti sutartį (teis. akceptas) yra pirkėjo prekių pasirinkimas ir išdėstymas ant prekystalio sutinkant už pasirinktas prekes apmokėti.“⁹⁹ Pažymėtina, jog Bendrosios teisės šalyse palaikoma priešinga pozicija- kainomis pažymėtos prekės parduotuvių lentynose ar vitrinose dažniau laikomos kvietimu derėtis, rečiau- oferta pirkti pažymėta kaina. Savitarnos parduotuvėse pirkėjas pareiškia ofertą padėdamas prekes ant prekystalio prie kasos, o kasininkas šią ofertą gali atmesti arba akceptuoti. „*Pharmaceutical Society of Great Britain v. Boots Cash Chemists (Southern) Ltd*” (1953) byloje buvo pareikštas kaltinimas dėl medicininių priemonių pardavinėjimo savitarnos parduotuvėje, kur medicininės priemonės, pažymėtos kainomis, pirkėjas galėjo pats pasiimti iš atvirų lentynų, taip pažeidžiant reikalavimą tokias prekes parduoti tik su kvalifikuoto farmacininko priežiūra. Kaltinimas buvo atmestas, kadangi pripažinta, kad pirkėjas ofertą išreiškia ne įsidėdamas prekę į krepšelį, o padėdamas prekę ant prekystalio, kur kvalifikuotas kasininkas, turintis farmacininko išsilavinimą, akceptuoja ofertą, taigi pažeidimo nėra. Šio principo padariniai:

Pirma, kadangi prekių išdėstymas lentynose nėra oferta, o tik kvietimas pareikšti ofertą, tarkime, jei dėl parduotuvės darbuotojų klaidos prekės būtų pažymėtos žemesne kaina, nėra galimybės reikalauti parduoti prekę etiketėje nurodyta kaina;

Antra, nėra galimybės reikalauti parduoti būtent tą prekę, kuri demonstruojama vitrinoje, net jei tai paskutinė prekė; prekių ekspozicija vitrinoje nėra oferta, kurią pirkėjas gali akceptuoti.¹⁰⁰

Pažymėtina, kad Lietuvoje prekių, pažymėtų kainomis, išdėstymas parduotuvių lentynose ar vitrinose, remiantis Civilinio kodekso nuostatomis, turi būti laikomas viešąja oferta. Tokiu atveju, savitarnos parduotuvėje parduodant medicinines paskirties produktus, pagal Lietuvos teisę galime įžvelgti pažeidimą. Jeigu prekės, išdėstytos lentynose yra oferta, o pirkėjas

⁹⁹ Europos link. Vartotojo vadovas. Lietuvos vartotojų institutas. 2004 p. 129.

¹⁰⁰ Contract Law. Catherine Elliott and Frances Quinn, Pearson. Longman. Fourth Edition. 2003. 13 p.

ją akceptuoja išdėstydamas ant prekystalio, tuomet medicininių priemonių pirkimo- pardavimo sutartis sudaryta be kvalifikuoto farmacininko priežiūros.

„JAV prekių išdėstymas parduotuvių lentynose nelaikomas oferta. Todėl jei pirkėjui rankoje laikant limonado butelį, šis sprogtų, žala būtų atlyginama ne pagal sutartinės, o pagal deliktinės atsakomybės sąlygas.“¹⁰¹ Įdomu tai, kad Prancūzijoje susidarytų priešinga situacija. Prancūzijos teismai yra išsakę poziciją, kad pirkimo- pardavimo sutartis laikoma sudaryta nuo momento, kai savitarnos parduotuvėje pirkėjas pasiima prekę. Šiuo atveju, sprogu limonado buteliui, padaryta žala atlyginama pagal sutartinę atsakomybę, kadangi sutartis jau laikoma sudaryta.¹⁰²

Iki Nepriklausomybės atkūrimo galiojusiame Civiliniame kodekse, pasiūlymas, skirtas neapibrėžtam asmenų ratui, išskirtiniais atvejais laikytas oferta. Toks pasiūlymas laikomas oferta tik jei jis įpareigoja pasiūliusį asmenį sudaryti sutartį su bet kuriuo pasiūlymą priėmusiu asmeniui. Kaip pavyzdys, tuometiniame civilinės teisės vadovėlyje pateikiama automatai gazuotam vandeniui, laikraščiams, bilietams parduoti, prekių išdėstymas vitrinoje, laisva mašina taksi automobilių stovėjimo aikštelėje.¹⁰³

Kitas probleminis klausimas, ar reklama gali būti laikoma oferta. Anglijos teismų nagrinėta byla 1893 m. (*Carlill v. Carbolic Smoke Ball Co*), kurios esmė tokia: įmonė reklamavo savo gaminius, kaip veiksmingą prevencinę priemonę prieš gripą. Reklamoje buvo pareiškimas, jog kiekvienam asmeniui, vartojusiam įmonės gaminius ir vis tiek susirgusiam gripu, bus išmokėta 100 svarų kompensacija. Įrodant ketinimą rimtumą, į atskirą sąskaitą banke buvo padėta 1000 svarų. Ponia *Carlill*, vartojusi šiuos gaminius, susirgo gripu ir kreipėsi į įmonę dėl žadėtos išmokos. *Carbolic Smoke Ball Co* atsisakė mokėti pinigų, remdamiesi tuo, kad „neįmanoma sudaryti sutarties su visu pasauliu“ ir jie nėra įpareigoti mokėti pinigų. Šį argumentą teismas atmetė kaip nepagrįstą; jis laikė reklamą oferta, kuri tapo sutartimi, kai buvo akceptuota ponios *Carlill*, nusiperkant gaminį ir susergant gripu.¹⁰⁴ Lietuvoje, manytina, kad reklama, kaip taisyklė, turėtų būti laikoma tik kvietimu pareikšti ofertą, kadangi reklamose paprastai nepateikiamos visos esminės sutarties sąlygos ir reikalinga pateikti papildomą informaciją.

Užsienio šalių teisės doktrinoje diskutuojama, ar autobusų tvarkaraščiai yra oferta, ar kvietimas pareikšti ofertą; ar autobuso sustojimas stotelėje numatytu laiku yra oferta; ar oferta yra asmens įlipimas į autobusą ir bilieto pirkimas? Lietuvoje šiuo klausimu išsakytos pozicijos autorei nepavyko rasti. Anglijoje šiais klausimais taip pat nėra nusistovėjusios aiškios pozicijos,

¹⁰¹ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Justitia. Vilnius, 1996, 260 p.

¹⁰² Ten pat, 267 p.

¹⁰³ Tarybinė civilinė teisė. Pirmoji dalis. Vilnius, 1975. P. 335.

¹⁰⁴ Contract Law. Catherine Elliott and Frances Quinn . Pearson. Longman. Fourth Editon. 2003. 10 p.

kiekvieną konkrečią atvejų atsižvelgiama į bylos aplinkybes. Australijoje kai kurie teisės mokslininkai pasisako, jog oferta galima laikyti keleivio veiksmą, kuriuo įsigyjamas kelionės bilietas¹⁰⁵. Taip pat teisės doktrinoje yra nuomonių, kad taksi automobilio stovėjimas taksi aikštelėje yra numanoma oferta. Autorės nuomone, atsakymą kiekviena konkrečia atveju gali pateikti analizavimas, ar atitinkamoje situacijoje galima identifikuoti ofertos būtinus požymius, t.y. ar nagrinėjamą reiškinį galima laikyti siūlymu sudaryti sutartį, ar šis siūlymas yra apibrėžtas, ar iš siūlymo turinio matyti aiškus ketinimas įsipareigoti akcepto atveju.

2.3. Prisijungimo būdu sudaromų vartojimo sutarčių specifika

Praktiniu požiūriu svarbi sutarčių klasifikacija pagal jų sudarymo būdą. Pagal šį požymį sutartys gali būti skirstomos į derybų ir prisijungimo sutartis. Prisijungimo būdu sudaromos sutarties sampratą, požymius ir vartotojo teisių apsaugos būtinybę tokiose sutartyse kai kuriuos klausimus jau analizavome. Šioje darbo dalyje nagrinėsime tokių sutarčių sudarymo specifiką.

Kaip minėta, vartojimo sutartys gali būti sudaromos tiek derybų, tiek prisijungimo būdu. Pirmuoju atveju sutartis sudaroma suderinant abiejų šalių valią, pasiekiant konsensą dėl sutarties sąlygų. Derybų būdu sudarant sutartį, įtaką sutarties turiniui turi abi šalys. Prisijungimo sutartimi laikoma sutartis, dėl kurios sąlygų derybos nevyksta, nes jas vienašališkai nustato viena sutarties šalis. Prisijungimo sutarties sąlygos, kurias vienašališkai nustato sutartį parengusi šalis, vadinamos *standartinėmis sąlygomis*. Standartinės sąlygos parengiamos bendram nevienkartiniam naudojimui, taip sumažinant laiko ir pinigų sąnaudas, kurios būtų gerokai didesnės, jei kiekvieną kartą tektų iš naujo rengti sutartį. Tokiu būdu standartinės sąlygas parengia tik viena šalis, kita neturi jokios įtakos sąlygų turiniui. „Taigi standartinės sąlygos eliminuoja derybas. Jeigu derybos vis dėlto vyksta, tai kiekviena sąlyga, dėl kurios buvo derėtasi, nebėra standartinė, nesvarbu, ar ji buvo pakeista, ar liko tokia pat kaip iki derybų“.¹⁰⁶ „Prisijungimo būdu sudaromose sutartyse saugoma šalis, neturėjusi įtakos sutarties sąlygų turiniui, dėl to prisijungimo sutartims (tiek vartojimo, tiek komercinėms) taikomos specialios taisyklės“.¹⁰⁷ Sutartis sudarant prisijungimo būdu, svarbu užtikrinti šalių interesų pusiausvyrą ir sąžiningumo principo laikymąsi, kad šalys, naudojančios tokias sąlygas nebūtų galimybių piktnaudžiauti. Prisijungimo būdu sudaromose sutartyse išskirtini keli momentai:

Pirmiausia, kai standartinių sąlygų pagrindu sudaroma sutartis su vartotoju, oferentas turi *aiškiai nurodyti*, kad remiasi standartinėmis sutarties sąlygomis.

¹⁰⁵ International Encyclopaedia of Law. Volume 1. Commercial and Economic Law. Kluwer Law International. Australia. 1999. P. 187.

¹⁰⁶ Papijanc V. Sutarčių turinys: standartinės sutarčių sąlygos// Vadovo pasaulis. Nr. 9, 2002. p. 59.

¹⁰⁷ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.185- 6.188 str.

Antra, svarbu, kad kitai šaliai būtų sudaryta *reali* galimybė susipažinti su standartinėmis sutarties sąlygomis. Ypatingai tai aktualu, kai visos standartinės sąlygos nėra įtraukiamos į sutarties tekstą, o pateikiamos atskirame dokumente. Tinkamos galimybės susipažinti su standartinėmis sutarties sąlygomis pobūdis skiriasi priklausomai nuo sutarties rūšies: komercinei sutarčiai reikalavimai švelnesni, vartojimo sutarčiai šie reikalavimai, suprantama, griežtesni. „Vartotojas visais atvejais turi būti supažindintas su standartinėmis sąlygomis vieninteliu būdu prieš sudarant sutartį įteikiant jam jų kopiją tokiu būdu, kad jis turėtų pakankamai laiko su jomis susipažinti. Be to, ginčo atveju aplinkybė, kad vartotojas buvo tinkamai supažindintas su standartinėmis sutarties sąlygomis, privalo įrodyti šalis, naudojanti standartines sutarties sąlygas”.¹⁰⁸ Ar vartotojas su standartinėmis sąlygomis buvo supažindintas tinkamai, yra fakto klausimas, kuris sprendžiamas kiekvienu konkrečiu atveju atsižvelgiant į aplinkybes. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba (toliau- VVTAT) viename savo nutarimų¹⁰⁹ dėl CELL.XL mobiliojo telefono paslaugų užsakymo sutarties sprendė, ar sutarties sąlyga „*Išsamesnę informaciją apie naudojimosi paslaugomis sąlygas bei paslaugų sąrašą žiūrėkite interneto svetainėje www.cellxl.lt.*“ yra sąžininga, ir ar tokiu būdu vartotojas yra tinkamai supažindintas su standartinėmis sąlygomis sutarties sudarymo metu. Minėtų paslaugų reklamoje vartotojas turėjo galimybę susipažinti tik su maža dalimi sutarties sąlygų, su kitomis vartotojas turėjo teisę susipažinti minėtoje interneto svetainėje. Šioje interneto svetainėje esminės sutarties sąlygos buvo išdėstytos ne pradiniam svetainės puslapyje, o nuorodoje „teisinė informacija“. Pažymėtina, kad minėtoje internetinėje svetainėje buvo numatytos kai kurios esminės sutarties sąlygos. VVTAT pripažino tokią sąlygą nesąžininga. „<...>Sutarties nuostata, numatanti, kad „Išsamesnę informaciją apie naudojimosi paslaugomis sąlygas bei paslaugų sąrašą žiūrėkite interneto svetainėje www.cellxl.lt.“ atitinka Civilinio kodekso 6.188 straipsnio 2 dalies 9 punkto sutarties nesąžiningų sąlygų nustatymo kriterijų, t. y. įpareigoja vartotoją vykdyti sutarties sąlygas, su kuriomis jis neturėjo realios galimybės susipažinti iki sutarties sudarymo, be teisės jų atsisakyti.“¹¹⁰ Taigi sudarant sutartį su vartotoju, labai svarbu, kad jis būtų tinkamai supažindintas su standartinėmis sutarties sąlygomis.

Trečia, kai sutartys sudaromos standartinių sąlygų pagrindu, ypatingas dėmesys skiriamas ofertos apibrėžtumo požymiui. Vartojimo sutarties sąlygos turi būti aiškos ir suprantamos vartotojui, sutarties tekste turi būti vengiama specifinių techninių ar sudėtingų teisinių terminų, kurie gali būti nesuprantami vidutiniam vartotojui. Svarbios sutarties sąlygos neturi būti pateikiamos smulkiu šriftu arba atskirame priede, jos turi būti aiškiai inkorporuotos į

¹⁰⁸ LR civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. P. 234.

¹⁰⁹ 2009 m. sausio 7 d. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nutarimas Nr. 10-7 dėl CELL.XL mobiliojo telefono paslaugų užsakymo sutarties sąlygų.

¹¹⁰ Ten pat.

sutartį. Vartojimo sutartyje draudžiama įtvirtinti nesąžiningas sąlygas, dėl kurių su vartotoju nebuvo individualiai susitarta ir jeigu jos iš esmės pažeidžia šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą ir vartotojo teises ir interesus. Vokietijoje didelis dėmesys skiriamas ofertai, kai sutartis yra pagal standartines sąlygas. Vokietijos Aukščiausiasis teismas yra išreiškęs poziciją¹¹¹, kad oferta gali būti laikoma nepakankamai aiškia, jei dalis standartinių sąlygų sutartyje yra pateikiama smulkiu šriftu, todėl yra sunkiai įskaitomos. Taip pat jei dalis sąlygų atspausdintos kitoje lapo pusėje. Taip pat, kaip jau buvo pabrėžta, inkorporuoti standartines sąlygas į sutartį nepakanka jas nurodyti ofertoje, svarbu, kad kita šalis turėtų protingą galimybę su jomis susipažinti. „Vokietijoje pripažįstama, kad oferta turi būti pareikšta ta kalba, kuria vyko derybos dėl sutarties sudarymo.“¹¹² Priešingu atveju, standartinės sąlygos teismo gali būti pripažįstamos negaliojančiomis.

Apibendrinant, pažymėtina, kad sudarant vartojimo sutartį prisijungimo būdu verslininkui tenka trejopa užduotis: pareiga informuoti vartotoją, kad remiamasi standartinėmis sutarties sąlygomis, pareiga aiškiai apibrėžti ofertos turinį bei pareiga sudaryti realią galimybę vartotojui susipažinti su sutarties sąlygomis.

2.4. Akcepto sampratos analizė

Bet kuriuo atveju šalims norint pasiekti susitarimą ir sudaryti sutartį, reikia kad viena šalis pasiūlytų sudaryti sutartį, o kita šalis sutiktų su pasiūlymu. „Kad sutartis būtų sudaryta, vienos šalies pareiškimas turi būti adresuojamas kitai šaliai, o ši turi jį akceptuoti. Todėl sakoma, kad sutartis susideda iš ofertos ir akcepto. Akceptavus ofertą, atsiranda teisiškai galiojanti norma, reguliuojanti sutarties šalių elgesį viena kitos atžvilgiu.“¹¹³ Taigi kol nėra akcepto, nėra ir sutartinių santykių. Pagal bendrą taisyklę, sutartis laikoma sudaryta, kai oferentas gauna akceptą. „Sutartis yra šalių susitarimas, todėl sutarties sudarymo momentas yra tas, kada oferentas gauna atsakymą, kad pasiūlymas priimtas.“¹¹⁴ Svarbu yra tinkamai nustatyti sutarties sudarymo momentą, kadangi nuo to priklauso, kada šalims atsiranda teisės ir pareigos, taip pat kokios teisės normos galiojo sutarties sudarymo momentu ir kokia atitinkamo teisės akto redakcija turėtų būti taikoma šalių tarpusavio santykiams reglamentuoti. Akcepto sampratą pateikia LR civilinio kodekso 6.173 straipsnio 1 dalis : „akceptu laikomas akceptanto pareiškimas arba kitoks jo elgesys, kuriuo pareiškiamas ofertos priėmimas.“ Ši norma praktiškai pakartoja UNIDROIT 2.1.6. str. pateiktą sampratą, kur akceptu laikomas akceptanto pareiškimas ar kitoks elgesys,

¹¹¹ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Justitia. Vilnius, 1996. 278 p.

¹¹² Ten pat. 278 p.

¹¹³ Kelsen H. Grynoji teisės teorija. P. 216.

¹¹⁴ Tarybinė civilinė teisė. Pirmoji dalis. Vilnius, 1975. P. 337.

parodantis pritarimą ofertai. „Akceptas reiškia besąlygišką sutikimą su visomis ofertos sąlygomis.“¹¹⁵ Akceptas gali būti išreiškiamas žodžiu, raštu, tam tikrais veiksmais, o išskirtiniais atvejais- ir tylėjimu. Akcepto formą lemia sutarties sudarymo aplinkybės: jei oferta pareikšta žodžiu, sutikimas paprastai taip pat turi būti žodinis. Jei ofertoje nurodytas specialus akceptavimo būdas, tuomet turi būti akceptuojama būtent šiuo būdu. Akceptas turi būti atliktas raštu, jei pagal įstatymą rašytinės sutarties formos nesilaikymas daro ją negaliojančią arba jei akceptas galėtų būti išreikštas žodžiu, bet oferentas prašo, kad tai būtų atlikta raštu. Žodinio akcepto pakanka, jei įstatymai ar šalių susitarimas nereikalauja rašytinės sutarties formos. „Ofertos ir akcepto atskyrimas reiškia, kad abu pareiškimai nėra padaromi vienu metu. Oferta turi aplenkti akceptą.“¹¹⁶ Taigi pirma viena šalis pareiškia ofertą, tuomet pagal ofertos sąlygas kita šalis pareiškia akceptą. Pažymėtina, kad norint pripažinti sutikimą akceptu, jis turi atitikti tam tikras sąlygas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika palaiko poziciją, kad paprastas pasiūlymo gavimo patvirtinimas ar susidomėjimo pasiūlymu išreiškimas yra nepakankami pripažinti šiuos veiksmus akceptu.¹¹⁷

Civilinio kodekso 6.173 straipsnio 2 dalyje reglamentuojamas akcepto įsigaliojimo momentas: akceptas sukelia teises pasekmes, kai jį gauna oferentas. Šia norma, kaip ir ofertos įsigaliojimo atveju, įtvirtintas *receptijos* (gavimo) principas. „Sutartis su nesančiuoju akivaizdoje laikoma sudaryta nuo to momento, kai pasiūliusysis asmuo gavo atsakymą, kiek iš pasiūlymo prasmės neišplaukia kas kita.“¹¹⁸

Pažymėtina, kad kitose šalyse reglamentavimas akcepto įsigaliojimo klausimu skiriasi. Akceptą siunčiant paštu, Bendrosios teisės šalyse taikoma *pašto dėžutės* taisyklė, reiškianti, kad akceptas įsigalioja nuo jo išsiuntimo momento. Galima kelti abejonių, ar ši taisyklė dera su sutarties konsensualine prigimtimi, su sutarties, kaip susitarimo koncepcija. Vis dėlto, pažymėtina, kad ši taisyklė turi privalumų- įrodyti, kada laiškas išsiųstas yra gerokai paprasčiau, nei įrodyti, kada jį gavo ir susipažino su jo turiniu akceptantas. Taigi Bendrosios teisės sistemos šalyse ofertos akceptavimo momentas siejamas su akcepto išsiuntimu, tačiau pažymėtina, kad ofertos panaikinimui būtina, kad apie tai šaliai būtų pranešta. Dėl to ofertos atšaukimas įsigalioja ją gavus akceptantui. Taigi anglosaksų šalyse įmanomos situacijos, kai laiko atžvilgiu oferta atšaukiama anksčiau nei išsiunčiamas akceptas, tačiau sutartis gali būti laikoma sudaryta. Taip yra dėl minėtų aplinkybių, būtent, kad akceptas įsigalioja nuo išsiuntimo momento, o ofertos atšaukimas nuo momento, kai pasiekia adresatą.¹¹⁹

¹¹⁵ Catherine Elliott and Frances Quinn F. Contract Law. Pearson. Longman. Fourth Editon. 2003. P. 18.

¹¹⁶ Kelsen H. Grynoji teisės teorija. Eugrimas. Vilnius, 2002. P. 216.

¹¹⁷ LAT CBS 2009 m. gegužės 27 d. nutartis kasacinėje byloje Nr. 3K-3-219/2009.

¹¹⁸ Tarybinė civilinė teisė. Pirmoji dalis. Vilnius, 1975. P. 337.

¹¹⁹ Catherine Elliott and Frances Quinn F. Contract Law. Pearson. Longman. Fourth Editon. 2003. 17 p.

Atkreiptinas dėmesys, kadangi pagal pašto dėžutės taisyklę akceptas įsigalioja nuo jo išsiuntimo momento, galimos situacijos, kai akceptas dėl pašto įstaigos kaltės nepasiekia adresato, tačiau sutartis laikoma sudaryta, t.y. asmenys susikuria teises ir pareigas patys apie šį faktą nežinodami. Reikia atkreipti dėmesį, jog doktrinoje išskiriamos pašto dėžutės taisyklės išimtys, kuomet akceptas, išsiųstas paštu įsigalios ne nuo išsiuntimo momento:¹²⁰

1. Oferento reikalavimas, kad akceptas įsigalios tik informavus oferentą. Oferentas gali kelti sąlygą, kad akceptas įsigalios nuo to momento, kai apie tai sužinos ofertos davėjas ir tokiu atveju pašto dėžutės taisyklė nebus taikoma.
2. Akceptavimas momentinės komunikacijos priemonėmis.

Pažymėtina, kad jeigu ofertoje nenurodytas akceptavimo būdas, turi būti pasirenkamas protingas ir pagrįstas akceptavimo būdas, atsižvelgiant į aplinkybes. Akceptas siunčiamas paštu jei oferta pateikta paštu, arba jei šalis skiria didelis atstumas. Jei oferta išsiųsta faksu ar telefonu, paprastai tokiu pat būdu ir akceptuojama.¹²¹

Kaip pabrėžta ankstesniuose skyriuose, atsakymas į ofertą, kai jame yra papildymų, išlygų ar kitokių ofertos sąlygų pakeitimų, laikomas ofertos atmetimu ir yra priešpriešinė oferta. Vis dėlto, būtina atkreipti dėmesį, jog pasitaiko situacijų, kai norima akceptuoti ofertą, pareiškiant kai kurias pastabas, keičiančias neesmines sutarties sąlygas ir oferentas dėl to nepareiškia prieštaravimo. Toks reiškinys laikomas akceptu su išlygomis ir LR civilinis kodeksas tokio akcepto su išlygomis nelaiko priešpriešine oferta: „Atsakymas į ofertą, kai jo tikslas – akceptuoti, bet jame yra ofertos sąlygų esmės nekeičiančių papildomų ar skirtingų sąlygų, laikomas akceptu, jeigu oferentas, gavęs atsakymą, nedelsdamas nepareiškia prieštaraujams tokiems papildymams ar pakeitimams. Jeigu oferentas to nepadaro, tai sutartis laikoma sudaryta pagal ofertos sąlygas su akcepte esančiais pakeitimais“.¹²² Taigi galime išskirti tris sąlygas, kada akceptas su išlygomis gali būti pripažįstamas akceptu, o sutartis- sudaryta:

1. Iš akcepto turinio aišku, kad tai akceptas su išlygomis, o ne priešpriešinė oferta;
2. Akcepte esantys pakeitimai, išlygos, yra neesminiai, nekeičiantys ofertos iš esmės;
3. Oferentas, gavęs tokį akceptą, nedelsdamas nepareiškė su jomis nesutinkąs.

Sutartis laikoma sudaryta, jei akceptuojamos visos esminės jos sąlygos. Esminės sąlygos gali būti ne tik įstatymo numatytos, bet ir šalių sutartos sąlygos. Esminėmis sąlygomis, priklausomai nuo sutarties pobūdžio, šalių tarpusavio santykių ir kitų aplinkybių, gali būti įvairios sąlygos. Žodinė oferta turi būti akceptuojama nedelsiant, nebent iš aplinkybių galima

¹²⁰ Catherine Elliott and Frances Quinn F. Contract Law. Pearson. Longman. Fourth Editon. 2003. 27 p.

¹²¹ Ten pat. P. 26.

¹²² LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.178 str. 2 d.

spresti kitaip. Akceptavimo terminas gali būti nurodytas ofertoje, o jei nenurodyta- akceptuoti galima per *protingą terminą*. Galioja bendra taisyklė, kad pavėluotas akceptas negalioja. Išimtį pateikia LR civilinio kodekso 6.176 straipsnis- pavėluotas akceptas laikomas galiojančiu, jei oferentas nedelsdamas informuoja akceptantą, kad akceptą jis priima kaip galiojantį. Jei iš aplinkybių matyti, kad laiškas gautas pavėluotai ne dėl akceptanto kaltės ir jei akcepto siuntimas ar kitoks perdavimas būtų vykęs normaliomis sąlygomis, jis būtų pasiekęs oferentą laiku, tai toks akceptas yra laikomas galiojančiu, nebent oferentas nedelsdamas praneša, kad jo oferta yra nebegaliojanti. LR civiliniame kodekse¹²³ pateikiama akcepto atšaukimo taisyklė: akceptas gali būti atšauktas, jei pranešimas apie atšaukimą oferentą pasiekia tuo pačiu metu arba anksčiau, kai akceptas įsigalioja. Taigi akcepto atsiėmimui (atšaukimui) taikomos iš esmės vienodos taisyklės kaip ir ofertos atsiėmimui, tačiau, priešingai nei ofertos atveju, nepaliekama galimybė atšaukti jau įsigaliojusį akceptą. Tokia įstatymų leidėjo pozicija absoliučiai pateisinama, kadangi oferentui gavus akceptą, sutartis tarp šalių laikoma sudaryta. Vadovaujantis teisėtų lūkesčių ir teisinio tikrumo principais, oferentas gali pagrįstai tikėtis, kad akceptantui susipažinus su ofertos sąlygomis, apsisprendus sudaryti sutartį bei apie sutikimą su ofertos sąlygomis pranešus oferentui, sutartis turi būti laikoma sudaryta ir įpareigojančia abi šalis.

Jeigu ofertoje nurodytas specialus akceptavimo būdas, tuomet turi būti akceptuojama šiuo būdu. Anglijoje teismų praktikoje vyrauja pozicija, kad akceptavimas nebūtinai turi identišškai atitikti ofertoje nurodytą akceptavimo metodą. Tačiau pasirinktas kitas metodas turi būti ne „lėtesnis“, bet toks pat efektyvus bei nesudarantis papildomų sunkumų oferentui.¹²⁴ Teismai išreiškė poziciją, kad jeigu specifinis akceptavimo metodas yra parenkamas kaip privilegija akceptantui, o ne oferentui, tuomet akceptantas neprivalo akceptuoti būtent šiuo būdu. Vienoje iš bylų, ofertos davėjas reikalavo akceptavimo raštu, siunčiant laišką registruota pašto siunta. Tačiau akceptantas akceptą išsiuntė neregistruotu paštu. Vis dėlto, teismai tokį akceptavimo būdą laikė tinkamu, kadangi akceptas, išsiųstas registruotu paštu, yra labiau naudingas ne oferentui, o akceptantui, kaip įrodomoji priemonė.¹²⁵

Daugelyje šalių įtvirtinta bendra taisyklė, numatanti, kad akceptas įsigalioja tik kai pasiekia oferentą. Bendrojoje teisėje pateikiamas pavyzdys, jei asmuo A asmeniui B, esančiam upės kitame krante, siūlo sudaryti sutartį, o A iškart jam išsako sutikimą, tačiau dėl tuo metu skrendančio triukšmingo lėktuvo asmuo B to neišgirsta, sutartis nelaikoma sudaryta. Priešingu atveju, jei akceptas įsigalioja anksčiau nei jį gauna oferentas, kartais susidarytų situacijos kai žmonės taptų saistomi sutartinių santykių, patys apie tai nežinodami.¹²⁶ Pažymėtina, kad šiai

¹²³ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.177 str.

¹²⁴ Catherine Elliott and Frances Pearson. Longman. Fourth Editon. 2003. F. Contract Law. P. 23.

¹²⁵ Ten pat, P. 23.

¹²⁶ Ten pat, p. 23.

taisyklei taikomos išimtys. Vienašalėms sutartims paprastai nėra keliamas reikalavimas, kad apie akceptą oferentui būtų pranešta. Tokiose sutartyse ofertoje nurodytų sąlygų vykdymas dažniausiai yra pakankamas pagrindas ofertą laikyti akceptuota.¹²⁷

Apibendrinant, akceptu yra laikytinas besąlygiškas sutikimas su ofertoje nurodytomis sąlygomis, išreikštas žodžiu, raštu, konkliudentiniais veiksmais, o išskirtiniais atvejais ir tylėjimu. Akceptas, kaip ir oferta, yra valios išraiška- taip išreiškiamas sutikimas su pateiktu siūlymu. Akceptas teisine prigimtimi, kaip ir oferta, gali būti laikomas vienašaliu sandoriu.

2.5. Akceptavimas tylėjimu arba konkliudentiniais veiksmais

Pagal bendrą taisyklę, akceptavimas tylėjimu negalimas¹²⁸. Tačiau tokia galimybė LR civiliniame kodekse yra numatyta tam tikrais atvejais: „Jeigu ofertoje numatyta galimybė ją akceptuoti nepranešant apie tai oferentui (tylėjimu ar konkliudentiniais veiksmais) arba tokia išvada darytina atsižvelgiant į egzistuojančius šalių santykius arba papročius, tai akceptas sukelia teises pasekmes nuo atitinkamų akceptanto valią reiškiančių veiksmų atlikimo“.¹²⁹ Iš normos analizės galime daryti išvadą, kad tylėjimu ar konkliudentiniais veiksmais akceptuoti ofertą civilinis kodeksas įgalina tik dviem atvejais: *pirma*, jei tokia galimybė numatyta ofertoje, *antra*, jei tarp šalių susiklosčiusi tokia praktika. Pažymėtina, kad verslo subjektų tarpusavio santykiuose akceptavimas tylėjimu ar konkliudentiniais veiksmais yra pakankamai dažnas reiškinys, priešingai nei vartojimo sutarčių sudaryme. Vartotojas, kaip silpnesnė sutarties šalis yra saugomas, vartojimo sutartis kontroliuoja valstybė, todėl verslininkai yra suinteresuoti kiekvienu vartojimo sutarties sudarymo atveju gauti aiškų vartotojo sutikimą su vartojimo sutarties sąlygomis. UNIDROIT 2.1.6 str. 3 d. numatyta- jei ofertos savybės ar nusistovėjusi šalių praktika, papročiai parodo, kad akceptantas gali pareikšti sutikimą su oferta ir nepranešdamas apie tai oferentui, tai akceptas įsigalioja nuo to momento, kai toks pritarimas išreikštas. Manytina, kad akceptavimas tylėjimu ar konkliudentiniais veiksmais labiau būdingas komercinėms sutartims. LAT praktikoje yra sutinkama pozicija¹³⁰, kad tam tikrais atvejais abiejų šalių- tiek oferento, tiek akceptanto- valia sudaryti vartojimo sutartinius santykius gali būti išreikšta konkliudentiniais veiksmais. Taip gali nutikti, jei, pavyzdžiui, vartotojas su paslaugų teikėju nėra sudaręs rašytinės energijos pirkimo- pardavimo sutarties, tačiau apie abiejų šalių valią tiekti ir gauti šiluminę energiją galima daryti išvadą sprendžiant iš jų elgesio (tarkime,

¹²⁷ pvz. *Carlill v. Carbolic Smoke Ball Co* byla.

¹²⁸ LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.173 str.

¹²⁹ Ten pat, 6.173 straipsnio 3 d.

¹³⁰ LAT CBS 2005 m. kovo 7 d. nutartis Nr. 3K-3-155/2005.

tiekėjas tiekia šilumos energiją, vartotojas už teikiamą paslaugą susimoka, nors rašytinės sutarties tarp šalių nėra).

Anglijoje akceptavimas tylėjimu įprastai nepripažįstamas, išskyrus jei toks akceptavimo būdas yra numatytas sutartyje, arba tarp šalių yra susiklostę ilgalaikiai santykiai ir akceptavimas tylėjimu yra jiems įprastas ir priimtinas. Svarbu tai, kad Anglijoje oferentas negali reikalauti, kad akceptas tylėjimu būtų laikomas tinkamu, o akceptantas turi teisę taip pareikšti.¹³¹ Bendra taisyklė, kad tylėjimas nereiškia akceptavimo vartojimo sutartyse, Bendrojoje teisėje aiškinama ta aplinkybe, kad vartotojo sutikimas su sutarties sąlygomis turėtų būti išreiškiamas pozityviais veiksmais. Tylėjimą laikant akceptu įmanomos situacijos, kai verslininkai tuo piktnaudžiautų ir vartotojui būtų uždedama papildoma našta išreikšti nesutikimą su siūloma sutartimi, priešingu atveju atsirastų nepageidaujami sutartiniai santykiai.

Akcepto forma turi atitikti ofertoje nurodytą akceptavimo būdą. JAV tylėjimas laikomas akceptu tik išskirtiniais atvejais. Vienas iš jų – kai pirkėjas gautas prekes pradeda vartoti. Sutartis šiuo atveju bus laikoma sudaryta, nors iš tikrųjų pirkėjas ir neketino sudaryti sutarties. Tylėjimas taip pat laikomas akceptu, jei akceptantas priima oferento prekes, paslaugas, nors turėjo realią galimybę jų atsisakyti; ir jei suvokė, jog turės už šias prekes atsiskaityti. Tylėjimas taip pat bus laikomas akceptu, jei oferento veiksmai davė pagrindą manyti, jog tylėjimas bus laikomas akceptu.¹³² Taigi akceptavimas tylėjimu galimas tik išimtiniais atvejais, kai atsižvelgiant į akceptanto elgesį galima daryti tokią išvadą.

Bendrosios teisės šalyse teismai interpretuoja šalies elgesį kaip akceptą tik jei atrodo pagrįsta manyti, kad ofertos gavėjas veikė ketindamas priimti ofertą. Akceptavimas turi būti numanomas iš šalies elgesio. Tiesiog tylėjimas negali būti laikomas akceptu, nebent būtų visiškai aišku, kad akceptavimas yra numanomas. Anglijos teismai yra pasisakę, kad akceptavimas tylėjimu galimas, jei pats ofertos gavėjas pasiūlo, kad tylėjimo pakanka sutarčiai sudaryti.¹³³

Taigi nors oferentas gali reikalauti specialaus akceptavimo būdo, tačiau jis negali reikalauti, kad tylėjimas būtų laikomas tinkamu akceptavimu. Taip pat jei oferentas pareiškia, kad akceptanto tam tikrų veiksmų atlikimas reikš ofertos akceptavimą, ir akceptantas atlieka šiuos veiksmus, tai bus laikoma akceptavimu tik jei ofertos gavėjas suprato ofertos sąlygas ir objektyviai laikė šiuos veiksmus reiškiančius akceptą.¹³⁴

¹³¹ Catherine Elliott and Frances Quinn F. Contract Law. Pearson. Longman. Fourth Editon. 2003. P. 23 p.

¹³² Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Justitia. Vilnius, 1996. 262 p.

¹³³ Contract Law. Catherine Elliott and Frances Quinn. Pearson. Longman. Fourth Editon. P. 19.

¹³⁴ Ten pat, p. 23.

3. Ofertos ir akcepto specifika elektroninėse sutartyse

Vartojimo rinkoje populiarėja prekių ir paslaugų įsigijimas ne tik tradicinės komercijos būdu, bet ir naudojant ryšio priemones. Elektroninės komercijos spartus vystimasis ir jos specifika lemia poreikį saugoti vartotojus, sudarančius elektronines sutartis. Dėl minėtų priežasčių, manytina, tikslinga analizuoti ofertos ir akcepto specifika elektroninių sutarčių sudaryme.

3.1. Elektroninės sutarties sudarymo procesas: oferta ir akceptas

Visuotinai pripažįstamas konsensualizmo principas reiškia, kad sutarčiai sudaryti pakanka šalių suderintos valios, o valios išraiškos forma paprastai neturi lemiamos reikšmės. Fundamentalus sutarčių laisvės principas deklaruoja šalims galimybę pasirinkti, kokia forma jos plėtos savo sutartinius santykius, taigi šalys gali pasirinkti sudaryti sutartį ir elektroninėmis priemonėmis. „Galimybė sudaryti teisiškai galiojančią ir įpareigojančią sutartį Internete ir kitomis ryšio priemonėmis yra fundamentalus elektroninės komercijos vystimosi pagrindas“.¹³⁵ Elektroninė komercija apima sutartis, sudaromas internete ar kitomis ryšio priemonėmis- faksu, telefonu, el. paštu ir pan. Remiantis *ekvivalentiškumo* principu, vartotojų teisės turi būti vienodai vertinamos ir ginamos tiek įprastiniuose, tiek informacinių technologijų pagrindu sukuriamuose teisiniuose santykiuose. „Elektroninės sutartys plačiąja prasme apibrėžtinės kaip apimančios tiek dvišalius sandorius, sudarytus ir/ar vykdomus elektroninėmis, optinėmis ar panašiomis priemonėmis, tiek atvirose, globaliuose kompiuteriniuose tinkluose (pvz. internete), tiek privačiuose, vidiniuose tinkluose (intranete), įskaitant, bet neapsiribojant, EDI¹³⁶, elektroninį paštą, telegramą, teleksą ar telekopiją, tiek ir programinės įrangos (*software*) licencijavimo sutartis“¹³⁷. Elektroninė komercija pasižymi ne tik privalumais: kaštų, laiko taupymas, didesnė pasiūla, galimybė įsigyti prekes neišeinant iš namų 24 valandas per parą, 7 dienas per savaitę, 365 dienas per metus ir t.t., tačiau yra ir rizikos- neįmanoma fiziškai apžiūrėti prekės prieš sudarant sutartį, ilgesnis prekės pristatymo laikas, yra apgaulės didesnė tikimybė ir panašiai. Taigi elektroninės sutartys išsiskiria savo specifika, todėl tokių sutarčių sudarymui taikomos ne tik bendrosios sutarčių sudarymo taisyklės, bet ir specialios, tik elektroninėms sutartims būdingos taisyklės. Daiktų pirkimo- pardavimo naudojant ryšio priemones taisyklės įtvirtintos CK 6.366- 6.368 str., LR ūkio ministro 2001 m. rugpjūčio 17 d. įsakymu Nr. 258 patvirtintos

¹³⁵ Europos link. Vartotojo vadovas. Lietuvos vartotojų institutas. 2004. p. 129.

¹³⁶ 1994 m. Europos Pavyzdiniame EDI susitarime EDI apibrėžiamas kaip sutinkamai su nustatytais standartais struktūrizuotų duomenų elektroninis perdavimas iš vieno kompiuterio į kitą. Informacinių technologijų teisė. P. 211.

¹³⁷ Civilka M., Lamanaskas T. ir kt. Informacinių technologijų teisė. NVO teisės institutas. Vilnius, 2004. P. 286.

Daiktų perdavimo ir paslaugų teikimo, kai sutartys sudaromos naudojant ryšio priemones, taisyklės. Šiais teisės aktais Lietuvoje įgyvendinta 1997 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 1997/7/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis. EB įtvirtina reikalavimą elektronines sutartis prilyginti įprastu būdu sudaromoms sutartims. Elektroninės komercijos direktyva 2000/31/EB 9 str. 1 d.: „Valstybės narės užtikrina, kad jų teisinės sistemos leistų sudaryti sutartis elektroninėmis priemonėmis. <...> užtikrina, kad sutarčių sudarymo procesui taikomi reikalavimai nesukurtų kliūčių naudoti elektronines sutartis ir kad tokios sutartys neprarastų juridinės galios vien dėl to, kad buvo sudarytos elektroninėmis priemonėmis.“¹³⁸ Taigi galioja elektroninių sutarčių nediskriminavimo principas.

Daiktų pirkimo- pardavimo sutarčių, sudaromų naudojant ryšio priemones, atveju, skirtingai nei sudarant kitas sutartis, oferta ir akceptas yra išreiškiami ne žodžiu, o elektroninėmis priemonėmis. Elektroninės komercijos sutartys gali būti sudarytos tiek prisijungimo būdu¹³⁹, tiek derybų būdu.¹⁴⁰ Elektroniniu parašu pasirašyti ir patvirtinti kvalifikuotu sertifikatu dokumentai įgyja tokią pat teisinę galią kaip ir parašas rašytiniuose dokumentuose.¹⁴¹

Sutartis, sudaryta elektroninio ryšio priemonėmis, įstatymo prilyginama rašytinės formos dokumentui.¹⁴² Norint elektroniniu būdu sudarytą sandorį prilyginti rašytinei formai, būtina užtikrinti teksto apsaugą, galimybę identifikuoti tekstą siuntusios šalies parašą¹⁴³. Atsižvelgiant į ryšio priemonės rūšį, elektroninė sutartis gali būti sudaryta ir žodžiu. Svarbu tai, kad nuostatos, reglamentuojančios daiktų pirkimo- pardavimo sutartis, sudarytas naudojant ryšio priemones, *mutatis mutandis* taikomos ir vartojimo paslaugų bei kitoms vartojimo sutartims.¹⁴⁴ Kadangi visoms sutartims sudaryti yra būtina šalių valia, norint sudaryti teisiškai įpareigojančią sutartį elektroniniu būdu, būtina tinkamai pareikšti ofertą ir akceptą. Elektroninėse sutartyse taip pat gali kilti problemų atskiriant, kur oferta, o kur kvietimas pareikšti ofertą. Vartotojui elektroniniu būdu sudarant sutartį, dažnai imituojamas „prekių krepšelis“, tarsi pirkėjas prekes ar paslaugas rinkęs tikroje parduotuvėje ir už jas susimokėjęs tik proceso pabaigoje. Pardavėjams yra nustatyta pareiga, kad vartotojas iki sutarties sudarymo būtų vienareikšmiškai pareiškęs, kad sutinka su visomis sutarties sąlygomis. Pardavėjas turi aiškiai išskirti sutarties sudarymo stadijas. Galimos tokios stadijos:

¹³⁸ 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje.

¹³⁹ Pastaba: tokie susitarimai priskiriami prie sutarčių, sudaromų pagal standartines sąlygas (CK 6. 185 str.).

¹⁴⁰ derybos vyksta elektroninėje erdvėje, o derybų būdu sudaryta elektroninė pirkimo- pardavimo sutartis pasirašoma elektroniniu parašu.

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“ Nr. 33, 2010.

¹⁴² LR civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. Žr. 1. 73 str. 2 d.

¹⁴³ Ten pat. Žr. 6.192 str. 2 d.

¹⁴⁴ Ten pat. Žr. 6.366 str. 1 d.

„Elektroninis katalogas, kurį pateikia pardavėjas → Pirmasis spustelėjimas, patraukimas ar panašus pirkėjo veiksmas, skirtas prekių (paslaugų) užsakymui → Sumarizuojantis puslapis, pardavėjo pateikiamas pirkėjui → Antrasis spustelėjimas, patraukimas ar panašus pirkėjo veiksmas, išreiškiantis sutikimą (akceptas) → Akcepto gavimo patvirtinimas, atliktas pardavėjo“¹⁴⁵.

„Ofertos ir kvietimo pareikšti ofertą atskyrimas internete svarbus tuo, kad, prekių išdėstymą laikant viso labo kvietimu pareikšti ofertą, atsisakymas priimti užsakymą (pvz., kai baigėsi tam tikro produkto atsargos ir pan.) nelaikytinas pardavėjo sutartinių įsipareigojimų pažeidimu, nes ir pati sutartis laikoma nesudaryta (nes atsisakyta priimti ofertą)“. JAV teismai nagrinėjo bylą, kurioje internete viena JAV įmonė paskelbė reklamos akciją, siūlydama pigiai įsigyti kompiuterius, tačiau per klaidą vietoje 1000 USD, buvo nurodyta kaina 1 USD. „<...>Šiuo atveju JAV kompanijai teisme pavyko įrodyti, kad produkto aprašymo pateikimas internete negali būti laikomas oferta, kadangi interneto pardavėjas būtų priverstas priimti sunkiai valdomą riziką, susijusią su nenuspėjama paklausa <...>“ Taigi šioje byloje teismas nusprendė, kad, jeigu priešingai nenurodo pats pardavėjas, produktų išdėstymas internete laikytinas tik kvietimu, siūlymu pareikšti ofertą, taip minėtas rizikas tinkamai paskirstant tarp pirkėjo ir pardavėjo. Europos valstybių teismų praktika akcentuoja, kad jeigu pardavėjas privalo paklusti įstatymo nustatytam apribojimui tiekti produktus tik tam tikrai asmenų grupei, pvz., pagal amžių, arba siekiant išankstinio apmokėjimo, svetainėje pateikta informacija dažniausiai bus tik kvietimas pareikšti ofertą. Nors 2000 m. ES Elektroninės komercijos direktyvoje tiesiogiai tai nėra įtvirtinama, tačiau, analizuojant jos priėmimo aplinkybes bei patį tekstą, galima teigti, kad direktyva produktų reklamavimo ir siūlymo internete nepripažįsta viešąja oferta. Tai tėra kvietimas pateikti ofertą. Kita vertus, darytina išvada, kad Direktyva nepripažįsta pašto dėžutės teorijos.<...> Jei tokios prekės (prekių apibūdinimas internetiniame puslapyje) būtų laikomos teikėjo pasiūlymu, kurį interneto vartotojas gali priimti arba atmesti, vartotojui tėra vienintelis veiksmas - spustelti pelės mygtuką.¹⁴⁶ Jeigu prekių išdėstymą lentynose laikysime kvietimu pareikšti ofertą, tai matyt galime daryti analogiją su „internetinėmis parduotuvėmis“, ten siūlomas prekes ir paslaugas laikydami kvietimu pareikšti ofertą. Vis dėlto, turbūt kiekvienu konkrečiu atveju reikia žiūrėti, ar nurodytos visos esminės sutarties sąlygos, ar informaciją patalpinęs asmuo norėjo būti saistomas sutartinių įsipareigojimų akcepto atveju, ar buvo reikalinga gauti papildomą informaciją dėl sutarties sąlygų ir pan. Ofertos ir kvietimo pareikšti ofertą Internetu atskyrimo reikšmė ypač svarbi prekybininkui, kadangi jeigu siūlymą traktuosime

¹⁴⁵ Civilka M., Lamanauskas T. ir kt. Informacinių technologijų teisė. NVO teisės institutas. Vilnius, 2004. P. 291.

¹⁴⁶ Produktai internete- viešoji oferta ir kvietimas pateikti ofertą.

http://archyvas.vz.lt/news.php?id=75309&strid=1113&rs=0&ss=6ecb543585b34a78eb6d75f6abf7e94f&y=2002_07_22 prisijungimo laikas: 2010-11-24.

kaip ofertą, akcepto atveju pardavėjas tampa įpareigotas parduoti siūlomą prekę. Tokiu atveju prekybininkas turi tinkamai įvertinti pasiūlos ir paklausos santykį. Kita problema- yra prekių kurios negali būti parduodamos asmenims, nesulaukusiems tam tikro amžiaus (alkoholis, tabako gaminiai). Šiais atvejais prekybininkui reikia pateikti informaciją, kuri reikštų kvietimą pareikšti ofertą. Akceptas e- komercijoje taip pat turi būti išreikštas aiškiai ir vartotojui suprantamai, kadangi kilus ginčui dėl sutarties sudarymo ir teisinių santykių atsiradimo, šalims kils teisės ir pareigos.

Pardavėjas ar paslaugos teikėjas, prieš vartotojui pateikiant užsakymą, turi pateikti tam tikrą informaciją. Štai LR informacinės visuomenės įstatymas¹⁴⁷ reikalauja tokių sąlygų pateikimo:

1. apie veiksmų, kuriuos vykdant sudaroma sutartis, eiliškumą;
2. ar paslaugos teikėjas saugos sutartį ir ar po jos sudarymo su ja bus galima susipažinti;
3. apie technines priemones įvesties klaidoms nustatyti ir ištaisyti prieš pateikiant užsakymą;
4. kokiomis kalbomis siūloma sudaryti sutartį.

Pažymėtina, kad pardavėjas privalo paslaugos gavėjui pateikti sutarčių sąlygas, tarp jų sutarčių standartines sąlygas, tokiu būdu, kuris leistų jam šią informaciją išsaugoti ir vėliau panaudoti. Taip pat specialios taisyklės yra taikomos ir ofertai bei akceptui elektroninėse sutartyse. „Laikoma, kad šalis išsiuntė pasiūlymą sudaryti sutartį (oferta) ir (ar) pateiktą pasiūlymą sudaryti sutartį priėmė (akceptas), jei juos išsiuntė pati šalis, jos atstovas arba informacinė sistema, kuri šalies ar jos vardu suprogramuota veikti automatiškai“.¹⁴⁸ Ši norma ypatinga tuo, kad suteikia galimybę šalims valią išreikšti iš anksto suprogramuotos informacinės sistemos pagalba, tokiu būdu neliekant tradicinio pasiūlymo sudaryti sutartį- sutikimo su pasiūlymu, kaip asmens valios išraiškos akto. LR informacinės visuomenės paslaugų įstatyme taip pat įtvirtinta, kad oferta ir akceptas laikomi išsiųstais, kai šalis ar jos atstovas, kurie juos išsiuntė, nebegali jų pasiekti ir kontroliuoti. Ofertos ar akcepto gavimo momentu laikomas tas momentas, kai šalis, kuriai jis skirtas, gali juos pasiekti. Oferta ir akceptas laikomi išsiųstais ir (ar) gautais pasiūlymą sudaryti sutartį pateikusios šalies (oferento) ir (ar) pasiūlymą sudaryti sutartį priėmusios šalies (akceptanto) gyvenamojoje arba verslo vietoje.

Elektroninių sutarčių sudarymo momentui nustatyti yra svarbu, kada yra gaunami e- pranešimai bei kada jie įsigalioja. Praktikoje sutarties sudarymo momentas svarbus, nes nuo jo priklauso, kam tenka atsakomybė dėl sutarties pažeidimo, daikto žuvimo ir pan. E-kontraktų

¹⁴⁷ LR informacinės visuomenės paslaugų įstatymas// Valstybės žinios, 2006, Nr. 65-2380. 9 str. 1 d.

¹⁴⁸ Ten pat, 11 str. 1 d.

sudarymo momento, tiksliau, akcepto įsigaliojimo momento nustatymui doktrinoje taikomos keturios teorijos (jeigu šalys nesusitaria kitaip): ¹⁴⁹

1. *Informacinė teorija (angl. information theory)*. Bet koks pranešimas įsigalioja nuo to momento, kai apie jo turinį sužino gavėjas (ši teorija paprastai taikoma tiesioginėms komunikacijos formoms (pvz. kalbant telefonu), tačiau gali būti taikoma ir teisinio neaiškumo situacijose);
2. *Gavimo (receptijos) teorija (angl. reception theory)*. Remiantis šia teorija, pranešimas įsigalioja nuo tada, kai gavėjas fiziškai gauna pranešimą, arba kai šis tampa adresatui prieinamas, nors jis ir nebūtinai jau žino jo turinį. Ši teorija dar vadinama „įėjimo teorija“, nes pranešimas įsigalioja nuo patekimo adresato dispozicijon (į kompiuterinę sistemą ar pan.). (Receptijos teorija dažniau taikoma netiesioginėms ir nemomentinėms komunikacijos formoms (pvz. faksas) Receptijos teorija įtvirtinta UNIDROIT tarptautinių komercinių kontraktų principuose;
3. *Pašto dėžutės teorija (angl. mail box rule)*. Pagal ją, pranešimas įsigalioja, iškart kai yra išsiunčiamas, nežiūrint į tai, ar pranešimą adresatas gavo, ir ar susipažino su jo turiniu. Tai veikiausiai išimtis nei taisyklė, kadangi akcepto įsigaliojimui įprastai yra reikalaujama, kad jį gautų oferentas. Taigi pranešimo įsigaliojimo momentu pagal pašto dėžutės teoriją laikoma pranešimo perdavimas „tarpininkui“ - pašto tarnybai, kurjeriui (Teorija taikoma netiesioginėms komunikacijų formoms);
4. *Formulavimo teorija (angl. formulation theory)*. Pagal šią teoriją, pranešimas įsigalioja, kai gavėjas pradeda formuluoti savo atsakymą į gautą pranešimą. Taigi pagal šią teoriją nebegalima atšaukti ofertos, jei kita šalis pradėjo rengti atsakymą į ją.

Šios teorijos formavosi siekiant reguliuoti šalių ikisutartinius santykius, siekiant išvengti pranešimų iškraipymo, dingimo ar pažeidimo rizikos paskirstymą derybų metu, tačiau šiuo metu jos taikomos visoms šalių komunikacijos formoms. Šalys turi teisę tarpusavio susitarimu nustatyti pranešimo įsigaliojimo momentą, jo nesant, taikomos minėtos taisyklės. Iš aptartų taisyklių pirmenybė taikoma gavimo (receptijos) teorijai. Pakankamai nesunku nustatyti momentą, kada šalis gavo pranešimą arba įgijo galimybę pasiekti jį, tačiau gali būti labai sunku ar net neįmanoma nustatyti, kada šalis sužinojo apie pranešimą ar susipažino su jo turiniu. Informacinės teorijos taikymas gali sudaryti sąlygas „vedžioti už nosies“ siuntėją, taip pat uždėtų įrodinėjimo našta siuntėjui, kad gavėjas iš tiesų susipažino su pranešimo turiniu. Kaip bendra taisyklė, teigiama, kad objektyviausia ir teisingausia laikoma „įėjimo teorija“ (kuri reikalauja tik

¹⁴⁹ Civilka M. Elektroniniai kontraktai: teisinis pripažinimas ir galia, sudarymo laikas ir vieta.
<http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/elektroniniai%20kontraktai.ppt> Prisijungimo laikas: 2010- 01-18.

priėjimo prie pranešimo), su sąlyga, kad pranešimas gavėjo turi būti įskaitomas, suprantamas ir jį būtų galima tvarkyti, t.y. naudoti, kopijuoti, išsaugoti, persiųsti ir pan. Iš praktinės pusės tai sukelia tokias pasekmes:

1. Fakso ar telekso atveju, oferta, akceptas, yra galiojantis ir sukeliantis teises pasekmes nuo to momento, kai tik buvo gautas gavėjo fakso aparato tokioje formoje, kuri įgalintų tokią ofertą, akceptą- tvarkyti, saugoti, persiųsti ir pan.
2. EDI pranešimų atveju- oferta, akceptas yra gautas ir sukeliantis teises pasekmes nuo to momento, kai tik buvo gautas trečiosios šalies tinko operatoriaus ir patalpintas į gavėjo elektroninę pašto dėžutę, kai naudojama atkūrimo ir išsaugojimo funkcija, arba kai jis buvo gautas gavėjo kompiuterinės sistemos;
3. Elektroninio pašto atveju- oferta, akceptas yra galiojantis ir sukeliantis teises pasekmes nuo to momento, kai jis yra patalpinamas į gavėjo elektroninio pašto dėžutę.¹⁵⁰

Sutarčių laisvės principas leidžia pačioms šalims rinktis, koku būdu jos sudarys sutartį, taip pat kaip ir leidžia susitarti dėl sutarties turinio. Šis fundamentalus teisės principas ir lemia, kad galima sutartis sudaryti ne tik žodžiu, raštu, konkludentiniais veiksmais, bet ir kitais būdais- matyt, į šią sąvoką pakliūs ir elektroninės sutartys. E-sutarčių atžvilgiu svarbus CK 1.73 str. 2 d., taip pat ir 1.76 str. 2 d. kuriame teigiama, kad rašytinės formos dokumentui prilyginami šalių pasirašyti dokumentai, perduodami telegrafinio, faksimilinio ryšio ar kitais įrenginiais, jeigu:

1. Yra užtikrinta teksto apsauga;
2. Galima identifikuoti parašą;
3. Yra pakankamai duomenų sandorio šalims nustatyti (priešingu atveju negalima remtis liudytojų parodymais sandorio sudarymo faktui įrodyti).

Elektroniniu būdu gali būti sudaromos visos sutartys, dėl kurių nėra imperatyvių teisės aktų išimčių. (pvz. laidavimo, garantijos sutartys ir kt. sutartys, kurioms įstatymas nustato privalomą notarinę formą)¹⁵¹. Europos Komisija laikosi UNCITRAL Elektroninės komercijos įstatymo modelio idėjos prilyginti elektroninę sutartį rašytinei sutarčiai¹⁵².

Ilgą laiką dokumento vienintele galima forma laikytinas popierinis rašytinis dokumentas. Atsiradus elektroniniam dokumento formatui, popierinis rašytinis dokumento formatas tampa nebe vienintelis. Šią kultūriškai susiformavusią „rašytinės formos“ ir „popierinio formato“ painiavą panaikina UNCITRAL Pavyzdinio įstatymo 6 str. Įtvirtinta bendra taisyklė:

¹⁵⁰ Civilka M. Elektroniniai kontraktai: teisinis pripažinimas ir galia, sudarymo laikas ir vieta. <http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/elektroniniai%20kontraktai.ppt> Prisijungimo laikas: 2010- 01-18.

¹⁵¹ Sutarčių teisės reikšmė e-komercijoje. Magistro baigiamasis darbas. 39p.

¹⁵² Kiškis T., Petrauskas R. ir kt. Teisės informatika ir informatikos teisė. P. 161.

kai pagal įstatymą reikalaujama, kad informacija būtų pateikiama raštu, laikoma, kad duomenų pranešimas patenkina tokį reikalavimą, jeigu jame esanti informacija yra prieinama tokiu būdu, kad ją galima panaudoti vėliau¹⁵³. Lietuvos Teismų praktika elektroninių sutarčių atžvilgiu nėra gausi, tačiau iš kai kurių LAT nutarčių galime daryti išvadą, kad Teismai linkę elektronines sutartis pripažinti lygiavertėmis rašytinėms. Štai LAT 2003 m. sausio 13 d. byloje AB „Lietuvos Telekomas“ v. Ž. Budros II „Sėkmės vėjas“ Nr. 3K-3-35/2003 elektroniniams pranešimams pritaikė rašytinei informacijai reglamentuoti skirtas taisykles. 2000 m. gegužės 29 d. kasacinėje byloje R. Beliackas v. UAB „Sabina“ Nr. 3K-3-619/2000 Lietuvos Aukščiausias Teismas faksu perduotam rašytiniam pareiškimui suteikė tokią pat įrodomąją galią kaip ir tipiškam rašytiniam dokumentui, taip įtvirtindamas elektroninio dokumento ekvivalentiškumo principą. 2005 m. gegužės 5 d. Konkurencijos tarybos sprendime pareikšta nuomonė, kad elektroninė korespondencija, elektroniniai laiškai yra tinkamos įrodinėjimo priemonės, t.y. elektroniniai dokumentai yra prilyginami tradiciniams rašytiniams dokumentams¹⁵⁴.

„Atitinkamai, prekių apibūdinimas internetiniame puslapyje gali būti laikomas oferta. Paprastumui ir aiškumui užtikrinti, daugelis internetinių puslapių pateikiami kaip „internetinės parduotuvės“- internetinės parduotuvių versijos. Tačiau ir šiuo atveju viskas priklauso nuo asmens, įdėjusio informaciją į tinklalapį, ketinimų: ar jis ketino įsipareigoti akceptanto (vartotojo- pirkėjo) atsakymu, ar pateikdamas informaciją jis ketino sutikti su kitos šalies (vartotojo- pirkėjo) pasiūlymu prekę pirkti.“¹⁵⁵

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, pastebėtina, kad taikant elektroninių sutarčių nediskriminavimo principą turi būti sudaroma galimybė sudaryti teisiškai įpareigojančias vartojimo sutartis Internetu. Kiekvienu konkrečiu atveju sprendžiant, ar pasiūlymas įsigyti prekes ar paslaugas Internetu yra laikomas oferta, kiekvienu konkrečiu atveju reikia identifikuoti bendruosius ofertos požymius. Pažymėtina, kad dažniausia prekių/ paslaugų siūlymas Internetu laikoma kvietimu pareikšti ofertą.

3.2. Click- wrap sutarčių sudarymo ypatumai

Click-wrap susitarimas apibrėžiamas kaip nustatantis šalių teises ir pareigas susitarimas, sudarytas išskirtinai elektroninėje aplinkoje, tokioje kaip internetas. Pats terminas kilęs nuo to, kad *online* sudaromi sandoriai reikalauja tik pelės spustelėjimo, tokiu būdu išreiškiant sutikimą su *online* sutarties sąlygomis. Tinklo savininkui būtų neįmanoma ir

¹⁵³ Civilka M., Elektroninės komercijos teisinis reguliavimas: nuo durstinio iki siuvinio// Justitia Nr. 3(61), p. 58.

¹⁵⁴ Ten pat. p. 67.

¹⁵⁵ Europos link. Vartotojo vadovas. Lietuvos vartotojų institutas, 2004 p. 129.

neefektyvu derinti susitarimo sąlygas su kiekvienu, norinčiu naudotis online paslaugomis. Dėl to, kaip patogesnis variantas, pasirenkama patalpinti informaciją tinklalapyje standartinių sąlygų pagrindu (*click-wrap*) ir kiekvienas, ketinantis naudotis online paslaugomis, gauti tam tikrą informaciją ar pan., turi išreikšti savo sutikimą su tokia susitarime išdėstytomis sąlygomis. Išskiriamos *click-wrap* susitarimų rūšys¹⁵⁶:

1. „Įrašyk ir spustelk“ (angl. „*type and click*“). Šiuo atveju šalis, ketinanti sutikti su siūlomomis standartinėmis sąlygomis, privalo į tam skirtą laukelį įrašyti „sutinku“ ir spustelti „siųsti“ ar panašius mygtukus, taip aktyviai išreiškiant sutikimą;
2. „Paveiksluko spustelėjimas“ (angl. „*icon clicking*“). Šiuo atveju naudotojas tiesiog spusteli mygtuką „Sutinku“ (angl. „*I agree*“), taip išreikšdamas siūlomų standartinių sąlygų priėmimą.

Click-wrap susitarimai atsirado po taip vadinamų *shrink-wrap* susitarimų, kurie reiškė programinės įrangos licencijavimo susitarimus, kurie buvo įdėti į tos programinės įrangos pakuotę. Ypatumas šių susitarimų tas, jog laikoma, kad pirkėjas su tokios sutarties sąlygomis sutinka prieš atplėšdamas pakuotę, t.y. prieš su jomis susipažindamas. Jei per nustatytą terminą programinė įranga nėra grąžinama, laikoma, kad pirkėjas pardavėjui neturi jokių pretenzijų. Dėl to šie susitarimai dar vadinami „priimk arba grąžink“. Įdomu tai, kad JAV teismai pasisakė, jog „priimk arba grąžink“ susitarimai yra galiojantys ir tokias situacijas, kai pirkėjas negrąžina prekės, laiko akcepto išreiškimu¹⁵⁷. *Click-wrap* susitarimai, lyginant su pirmtaku *shrink-wrap*, turi pranašumą, kadangi vartotojas su standartinėmis sąlygomis susipažįsta prieš įsigydamas prekę ar paslaugą. Taip pat svarbu tai, kad vartotojas savo valią, sutikimą su sąlygomis, išreiškia atlikdamas pozityvius veiksmus. JAV galiojantis Pavyzdinis kompiuterinės informacijos sandorių įstatymas (*Uniform Computer Information Transactions Act* (UCITA)), taikomas *online* sudaromoms sutartims, įtvirtino, kad *click-wrap* susitarimai, naudotojui sudarantys galimybę išreikšti savo sutikimą virtualiu aktyvaus lango paspaudimu yra teisiškai galiojantys tiek, kiek naudotojas turėjo galimybę prieš išreikšdamas savo sutikimą, peržiūrėti tokias sąlygas¹⁵⁸. Pažymėtina, kad JAV ir kai kurių ES valstybių teismai pripažįsta, kad *click-wrap* susitarimai tapo standartine programinės įrangos ir kitų skaitmeninių produktų platinimo internete priemone.

Kaip jau minėjome, LR civilinio kodekso normų prasme, *click-wrap* susitarimai turėtų būti priskiriami susitarimams, sudaromiems pagal standartines sąlygas. Tokiu atveju svarbi tampa 6.185 str. 2 d., kurioje numatyta, kad standartinės sąlygos vartotojui yra privalomos tik tuo atveju, kai jam buvo sudaryta tinkama galimybė su tomis sąlygomis susipažinti. Taip pat *click-*

¹⁵⁶ Civilka M., Lamanauskas T. ir kt Informacinių technologijų teisė. P. 318.

¹⁵⁷ Ten pat. P. 320.

¹⁵⁸ Ten pat. P. 321.

wrap susitarimams svarbi ir vadinamoji „*raudonosios rankos taisyklė*“, kuri reiškia, kad negalioja netikėtos (siurprizinės) sutarčių standartinės sąlygos, kurių kita šalis negalėjo protingai tikėtis būsiant sutartyje. Taikant šią taisyklę, susiduriama su šiais sunkumais:

- Nėra užtektina šias sąlygas pabrėžti, pabraukti svetainės puslapyje, kuriame įtvirtintos bendrosios sąlygos <...>. Raudonosios sąlygos turi būti įtvirtintos tuose puslapiuose, kuriuos būtina „praversti“ sutarties sudarymo procese;
- Jeigu nacionaliniai įstatymai reikalauja (Lietuvoje nėra reikalaujama), kad tokios raudonosios sąlygos būtų ne tik atskirtos, bet ir dėl jų būtų susitarta atskirai, turi būti pridėtas specialus „priimu/sutinku“ mygtukas¹⁵⁹.

Apibendrinant pastebėtina, kad tiksliai suprasti ir atskirti vartojimo sutarties sudarymo etapus, suvokti ofertos ir akcepto reikšmę, svarbu tiek vartotojams, tiek verslininkams. Viena vertus, reikia įsisąmoninti, kad neatsargus pažadas gali lemti nepageidaujamą įsipareigojimą sudaryti sutartį. Kita vertus, aiškus sutarties sudarymo stadijų suvokimas padeda šalims ginti savo teises ir teisėtus interesus, jei kita šalis nesąžiningai vengia sudaryti sutartį. Todėl reziumuodami šią dalį galėtume pritarti R. Tatol išsakytai minčiai, kad „ofertos ir akcepto įteisinimas yra tarsi saugiklis, sudrausminantis šalis ir priverčiantis jas laikytis įsipareigojimų, taip pat leidžiantis kontroliuoti vienai kitą.“¹⁶⁰

¹⁵⁹ Europos link. Vartotojo vadovas. Lietuvos vartotojų institutas, 2004. P. 132.

¹⁶⁰ R. Tatol. Sutarčių sudarymas: oferta ir akceptas.

<http://www.ecovis.lt/Files/File/R.Tatol.%20Sutar%C4%8Di%C5%B3%20sudarymas.ViP%202007%20Nr.%204.pdf>
f. Prisijungimo laikas: 2010-11-11.

Išvados

Darbo pradžioje kelta **hipotezė** iš dalies pasitvirtino, kadangi vartojimo sutarčių sudarymas pateikiant ofertą ir pareiškiant akceptą, šalia bendrųjų sutarčių sudarymo taisyklių, dėl silpnesnės šalies apsaugos principo įgyvendinimo, turi tam tikrų ypatumų, kaip antai- griežtesni reikalavimai taikomi ofertos apibrėžtumo požymiui, vartotojui turi būti sudaroma reali galimybė susipažinti su visomis esminėmis sutarties sąlygomis, vartotojas turi aiškiai išreikšti sutikimą sutarties sąlygomis, taip pat vartotojo sutikimas su sutarties sąlygomis tik labai retais ir išimtiniais atvejais galimas tylėjimu ar konkludentiniais veiksmais.

1. Vartojimo sutarties institutas paremtas silpnesnės šalies apsaugos doktrina, dėl šios priežasties sutarčių laisvės principas šiose sutartyse veikia ribotai. Tačiau pažymėtina, kad vartotojas- ne visada *de facto* yra silpnesnė šalis, kuriai reikalinga apsauga. Dėl to turi būti ieškoma kriterijų, kurių pagalba teismams būtų sudarytos sąlygos vykdyti realų teisingumą ir siekti, kad būtų išvengta situacijų, kai šalis, kuri tik formaliai laikoma silpnesne, yra saugoma, o šalis, kuri *de facto* yra silpnesnioji, neapsaugoma.
2. Oferta laikomas siūlymas sudaryti sutartį ofertoje nurodytomis sąlygomis, jeigu šis pasiūlymas yra pakankamai apibrėžtas ir išreiškiantis oferento ketinimą būti sutarties saistomu akcepto atveju. Vartojimo sutarčių sudaryme ofertos apibrėžtumo požymiui keliami griežtesni reikalavimai dėl silpnesnės šalies apsaugos principo įgyvendinimo vartojimo sutartyse įgyvendinimo poreikio. Atsižvelgiant į tai, kad vartotojui kaina dažnai yra esminė sutarties sąlyga, ofertoje turi būti aiškiai nurodyta prekės/ paslaugos kaina.
3. Lietuvoje, priešingai nei daugelyje užsienio valstybių, prekių išdėstymas parduotuvių lentynose ir vitrinose, prekių aprašymai ir katalogai pardavimo vietose paprastai yra laikomi viešąja oferta, dėl ko pardavėjas tampa įpareigotas nuolat stebėti prekių asortimentą.
4. Vartojimo sutartyse akceptas galimas raštu, žodžiu, veiksmais ir tik išskirtiniais atvejais- tylėjimu. Manytina, kad vartojimo sutartyse reikalingas vartotojo aiškus sutikimas su sutarties sąlygomis, akceptą pareiškiant aktyviais veiksmais.
5. Elektroninėse sutartyse turi būti aiškiai išskirtos sutarties sudarymo stadijos, vartotojas, sudarydamas sutartį internete, turi išreikšti sutikimą su sutarties sąlygomis savo aktyviais veiksmais; esminės sutarties sąlygos turi būti „praverčiamos“ sutarties sudarymo stadijoje, prieš vartotojui išreiškiant galutinį sutikimą. Elektroninėse sutartyse sutarties sąlygos turi būti pateikiamos tokia forma, kad vartotojas galėtų jas išsisaugoti ir pasidaryti kopiją.

Literatūros sąrašas

Norminiai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, su pakeitimais ir papildymais // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
4. Jungtinių Tautų Konvencija dėl tarptautinio pirkimo- pardavimo sutarčių// Valstybės žinios. 1995, Nr. 102-2283.
5. 1990 m. birželio 13 d. Tarybos direktyva dėl kelionių ir organizuotų išvykų paketų 90/314/EEB (OJ L 158/59).
6. 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva Nr. 93/13/EB dėl nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse (OJ L 1993 95/29).
7. 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 99/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir su tuos susijusių garantijų aspektų.
8. 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos direktyva).
9. 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje.
10. 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/64/EB dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje.
11. Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas// Valstybės žinios. 2006, Nr. 65-2380.
12. Lietuvos Respublikos maisto įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 32-893.
13. Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 52-1672.
14. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas// Valstybės žinios. 1994, Nr. 94-1833.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 11 d. nutarimas Nr. 372 „Dėl valstybinės vartotojų teisių apsaugos 2007- 2010 metų strategijos ir jos įgyvendinimo plano patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2007, Nr. 46- 1742.

16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl mažmeninės prekybos taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2001, Nr. 51-1778.

17. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro įsakymas „Dėl daiktų pardavimo ne prekybai skirtose patalpose taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2001, Nr. 61-2193.

18. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro įsakymas „Dėl daiktų pardavimo ir paslaugų teikimo, kai sutartys sudaromos ryšio priemonėmis, taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2001, Nr. 73-2583.

Specialioji literatūra

19. Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D., Cirtautienė S. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras. Vilnius, 2009.

20. Bublienė D. Silpnesnės šalies apsaugos principo įgyvendinimas kontroliuojant nesąžiningas vartojimo sutarčių sąlygas// Jurisprudencija 9 (99). Vilnius, 2007.

21. Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Monografija. Registrų centras. Vilnius, 2009.

22. Bublienė D. Tarptautinės privatinės teisės normos ir Nesąžiningų sąlygų direktyva// Teisė, T. 59, 2006.

23. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilniaus universitetas. Justitia. Vilnius, 2009.

24. Civilka M., Lamanauskas T., Osinaitė G., Sauliūnas D., Štītis D., Toliušis S., Ulevičius L. Informacinių technologijų teisė. NVO teisės institutas. Vilnius, 2004.

25. Civilka M. Elektroninės komercijos teisinis reguliavimas: nuo durstinio iki siuvinio// Justitia Nr. 3(61).

26. Consumer and Trading Law. Text, Cases and Materials. Oxford, 1998.

27. Consumer Law and Practice. Sixth Edition. London Sweet & Maxwell, 2004.

28. Contract Law. Second Edition. Mindy Chen- Wishart. Oxford University Press. Second Edition. 2008.

29. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Lietuvių kalbos institutas. Vilnius, 2000.

30. Duxbury R. Contract Law. Sweet & Maxwell's Textbook series. 2008.

31. Europos link. Vartotojo vadovas. Lietuvos vartotojų institutas, 2004.

32. Galginaitis J., Stankevičius R. Vartotojų teisių apsauga ir gynimas. Vilnius, 2007.

33. Imbrasienė D., Baranauskas E. ir kiti. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius 2006.

34. Informacinės visuomenės teisė. Lietuvos vartotojų institutas. VU Informacijos visuomenės studijų centras. 2005.

35. International Encyclopaedia of Law. Volume 1. Commercial and Economic Law. Kluwer Law International. Australia. 1999.
36. Kelsen H. Grynoji teisės teorija. Eugrimas. Vilnius, 2002.
37. Kiškis M., Petrauskas R., Rotomskis I., Štītis D. Teisės informatika ir informatikos teisė. Vilnius, 2006.
38. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Prievolių teisė. Justitia. Vilnius, 2003.
39. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga Prievolių teisė. Justitia. Vilnius, 2003.
40. Makauskaitė A. Vartotojų teisių apsauga elektroninės komercijos kontekste. Vilnius, 2002.
41. McKendrick E. Contract Law. Text, Cases and Materials. Oxford, 2008.
42. Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Justitia. Vilnius, 1996.
43. Papijanc V. Sutarčių turinys. Standartinės sutarčių sąlygos// Vadovo pasaulis. Nr.9, 2002.
44. Ratautaitė L. Vartotojų teisių apsaugos Europos Sąjungos sutarčių teisėje pagrindiniai principai// Juristas Nr. 3, 2009 kovas.
45. RTFSR Civilinis kodeksas. Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla. Vilnius, 1954.
46. Ravluševičius P. Europos Sąjungos vartotojų teisių apsauga ir Lietuvos Respublikos teisė// Jurisprudencija t. 44 (36). Vilnius, 2003.
47. Ravluševičius P. Europos Sąjungos vartotojų teisės įgyvendinimas nacionalinėje teisėje// Jurisprudencija t. 72 (64). Vilnius, 2005.
48. Ravluševičius P. Vartotojų teisių apsaugos ypatumai Europos Sąjungos ir Lietuvos teisėje// Jurisprudencija t. 9 (99). Vilnius, 2007.
49. RTFSR Civilinis kodeksas. Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla. Vilnius, 1954.
50. Stanislovaitis R. Komercinė teisė. Eugrimas. Vilnius, 2005.
51. Tatol R. Vartojimo pirkimo- pardavimo sutarčių sudarymo ypatumai// Juristas. Nr. 2010 05 (80).
52. Tarybinė civilinė teisė. I dalis. Vilnius, 1975.
53. Teismų praktika. Biuletenis Nr. 30. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Vilnius, 2009.
54. Teismų praktika. Biuletenis Nr. 33. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Vilnius, 2010.
55. Vainauskas A. Ofertos panaikinimas// Justitia Nr. 6, 1996.

56. Vainauskas A. Ofertos sąvoka// Justitia Nr. 4, 1996.
57. Vainauskas A. Sutarčių sudarymas// Justitia Nr. 2, 1996.
58. Vansevičius S. Sutarties sąvoka ir teisiniai galiojimo principai pagal Lietuvoje galiojusius Rusijos imperijos civilinius įstatymus// Justitia Nr. 2, 2000.
59. Vartotojų teisių apsauga Lietuvoje ir Europos Sąjungoje. Kolektyvinė monografija. Vilnius, 2006.
60. Vasarienė D. Civilinė teisė. Paskaitų ciklas. Vilnius, 2002.
61. VVTAT 2006 m. liepos 10 d. nutarimas Nr. 10-111 „Dėl UAB Omnitel skaitmeninio korinio ryšio paslaugų teikimo sutarties.
62. VVTAT 2006 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas Nr. 10-157 “Dėl VšĮ Teleradijo kompanija Hansa elektroninių ryšių paslaugų teikimo sutarties”.
63. VVTAT 2010 m. gegužės 4 d. nutarimas Nr. 10-308 “Dėl AB Lietuvos dujos Vilniaus filialo gamtinių dujų pirkimo- pardavimo sutarties”.
64. VVTAT 2009 m. sausio 7 d. nutarimas Nr. 10-7 dėl CELL.XL mobiliojo telefono paslaugų užsakymo sutarties sąlygų.
65. Zaščiurinskaitė R. Nesąžiningos sąlygos vartojimo sutartyse: teoriniai ir praktiniai aspektai// Justitia 2004 m. Nr. 2 (50).
66. Zweigert K., Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Eugrimas. Vilnius. 2001.
67. Žukas T. Viešojo sutartis: samprata, reglamentavimo principai ir sudarymo ypatumai// Vadovo pasaulis. Nr. 12, 2002.
68. Юридическая энциклопедия. Юринформцентр. Москва, 1995.

Lietuvos teismų praktika

69. Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartinuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga// Teismų praktika Nr. 30. Vilnius, 2009.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis Teismų praktika Nr. 33. Vilnius, 2010.
71. 2003 m. gegužės 12 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 3K-3-579/2003 m.
72. 2005 m. kovo 7 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 3K-3-155/2005.
73. 2008 m. lapkričio 4 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 3K-3-551/2008.

74. 2008 m. vasario 15 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 3K-3-104/2008.
75. 2008 m. kovo 4 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 3K-3-132/2008.
76. 2008 m. vasario 29 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 3K-3-211/2008.
77. 2009 m. gegužės 5 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 3K-3-168/2009.
78. 2009 m. gegužės 27 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 3K-3-219/2009.
79. 2009 m. birželio 14 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 3K-3-185/2009.
80. 2009 m. birželio 22 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 3K-3-256/2009.
81. 2010 m. gegužės 25 d. Vilniaus apygardos teismo nutartis byloje Nr. 2A-469-567/2010.

Internetinės svetainės

1. Civilka M. Vartotojų teisių apsauga internete: bendrieji klausimai. http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/vartotojai_final.ppt Prisijungimo laikas: 2010-01-18.
2. Civilka M. Click- wrap susitarimai. http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/click_wrap.ppt Prisijungimo laikas: 2010-01-18.
3. Civilka M. E-kontraktai. II dalis. http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/e_CONTRACTS_III.ppt Prisijungimo laikas: 2010-01-18
4. Civilka M. Elektroniniai kontraktai: teisinis pripažinimas ir galia, sudarymo laikas ir vieta. <http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/elektroniniai%20kontraktai.ppt> Prisijungimo laikas: 2010-01-18.
5. Tatol R. Sutarčių sudarymas: oferta ir akceptas. <http://www.ecovis.lt/Files/File/R.Tatol.%20Sutar%C4%8Di%C5%B3%20sudarymas.ViP%202007%20Nr.%204.pdf> Prisijungimo laikas: 2010-01-18.
6. UNIDROIT principles of international commercial contracts. 2004. <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf> Prisijungimo laikas: 2010-01-18.

7. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001C0464:LT:HTML> Generalinio advokato F. G. Jacobs 2004 m. rugsėjo 16 d. išvada. Prisijungimo laikas: 2010-06-14.
8. How click-wrap contracts benefit over shrink-wrap contracts.
<http://www.akamarketing.com/click-wrap-shrink-wrap-contracts.html> Prisijungimo laikas: 2010-11-11.
9. Joined Cases C-541/99 and C-542/99
http://eurlex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=61999J0541&lg=en Prisijungimo laikas: 2010-06-14.
10. *Moran v. University College Salford* case
<http://www.btinternet.com/~akme/stdtl016.html> Prisijungimo laikas: 2010-11-12.
11. 2002 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 178/2002 dėl maisto įstatymo pagrindinių principų ir reikalavimų nustatymo, Europos maisto saugos institucijos įsteigimo ir maisto saugos procedūrų bei principų nustatymo
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2002R0178:20060428:LT:P> DF prisijungimo laikas: 2010-06-12.
12. Case C-361/89
http://eurlex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61989J0361 Prisijungimo laikas: 2010-06-14.
13. Case C-464/01
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001J0464:EN:HTML> Prisijungimo laikas: 2010-06-14.
14. Produktai internete- viešojo oferta ir kvietimas pateikti ofertą.
[http://archyvas.vz.lt/news.php?id=75309&strid=1113&rs=0&ss=6ecb543585b34a78eb6d75f6abf7e94f&y=2002 07 22](http://archyvas.vz.lt/news.php?id=75309&strid=1113&rs=0&ss=6ecb543585b34a78eb6d75f6abf7e94f&y=2002%2007%2022) prisijungimo laikas: 2010-11-24.

Santrauka

Oferta ir akceptas vartojimo sutartyse

Pagrindinės sąvokos: vartojimo sutartis, oferta, akceptas, viešoji oferta, vartotojas, verslininkas, standartinės sąlygos.

Magistro baigiamojo darbo objektas yra vartojimo sutarčių sudarymas pateikiant ofertą ir pareiškiant akceptą. Santraukoje pateikiama bendra magistro baigiamojo darbo charakteristika bei struktūra. Trumpai išskiriama, kas analizuojama atskirose darbo dalyse.

Sutarčiai sudaryti paprastai reikia, kad viena šalis pasiūlytų sudaryti sutartį (oferta), o kita šalis sutiktų su pasiūlymu (akceptas). Sutarčių įvairovėje išskiriamos vartojimo sutartys, kurios dėl silpnesnės šalies apsaugos principo įgyvendinimo pasižymi tam tikrais ypatumais. Vartojimo sutarčių sudarymas pateikiant ofertą ir akceptą yra šio magistro baigiamojo darbo objektas. Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys dalys. Pirmojoje darbo dalyje analizuojama vartojimo sutarties sąvoka ir specifika, nagrinėjamos vartotojo ir verslininko sąvokos tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu. Antroje darbo dalyje tiriamos ofertos ir akcepto sąvokos, išskiriami jų požymiai ir ypatumai vartojimo sutartyse. Atskirai analizuojama viešosios ofertos problematika, išskiriami ofertos ir kvietimo pareikšti ofertą skirtumai. Trečioje dalyje analizuojami ofertos ir akcepto ypatumai elektroninėse sutartyse (*click-wrap* sutartyse, *browser-wrap* sutartyse). Siekiant visapusiškos nagrinėjamų klausimų analizės, darbe nagrinėjami tiek Lietuvos, tiek užsienio teisės aktai, teisės mokslininkų darbai bei teismų praktika. Šio darbo pradžioje kelta hipotezė, kad oferta ir akceptas vartojimo sutartyse turi ypatumų, lyginant su kitomis sutartimis, darbo eigoje pasitvirtina.

Magistro baigiamojo darbo pabaigoje pateikiamos išvados. Darbo apimtis- 57 lapai.

Summary

Offer and acceptance in the consumer contracts

Key words: consumer contract (consumer agreement), offer, acceptance, public offer, consumer, businessman (seller, supplier), standard conditions.

Object of this master's work is an offer and acceptance in the consumer contracts. Summary characterizes master's work and describes structure. Author reviews what's analyzed in every chapter of this master's work.

For a contract to exist, usually one party must have made an offer, and the other party must have accepted it. Object of this master's work is an offer and acceptance in the consumer contracts. Consumer contract means an agreement for goods or services concluded by a natural person with the seller not affiliated with the consumer's business. This master's work consists of 3 chapters. In the first chapter author analyses a concept of consumer contract and a concept of consumer and businessman (seller, supplier) in the national and in the international law. In the second chapter author reviews a concept of an offer and acceptance, their features and specificity in the consumer contracts. Author also examines the difference between an offer and invitation to treat (an invitation to negotiate). In the third chapter author research an offer and acceptance in the e-contracts (*click-wrap* contracts, *browse-wrap* contracts). For the best research, there was analyzed literature in Lithuanian and English, also, rules formulated by the courts and law scholars.

In the end of this master's work author draws the conclusions. This master's work contents 57 pages.